

บทที่ 7

เกษตรกรรม

รศ.ชานี วายลี

1. วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1. อธิบายปัจจัยทางกายภาพที่ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมในประเทศ
2. บอกผลผลิตที่ควรส่งเสริมในเขตเศรษฐกิจในแต่ละภาคได้อย่างน้อยภาคละ 1 เขต
3. ระบุชื่อพืชเศรษฐกิจ พร้อมทั้งแหล่งผลิตสำคัญในแต่ละภาคได้

2. เกษตรกรรม

เกษตรกรรมหมายถึง การใช้ที่ดินเพาะปลูกพืชต่าง ๆ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ การประมงและการป่าไม้ ส่วนคำว่ากิจกรรมหมายถึง การทำไร่ไถนาหรือการเพาะปลูกแต่เพียงอย่างเดียว ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีประชากรกว่าร้อยละ 70 มีอาชีพกสิกรรมและผลผลิตจากไร่นา นอกจากจะใช้เลี้ยงดูประชาชนให้อุดมสมบูรณ์แล้ว ยังมีเหลือส่งไปขายยังตลาดต่างประเทศ ทั้งในลักษณะวัตถุดิบ และสินค้าแปรรูปอีกด้วย

การที่ประเทศไทยมีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก สืบเนื่องมาจากลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย ดังนี้

1. ด้วยเหตุที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตละติจูดต่ำ ก็อยู่ระหว่างละติจูด 5-20 องศาเหนือ ดังนั้นอากาศจึงไม่รุนแรง ไม่ร้อนจัด หนาวจัด หรือแห้งแล้งเกินไปจนเป็นอันตรายต่อพืชผล
2. การที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตลมมรสุม ทำให้ได้รับฝนตกมากพอให้พืชเจริญเติบโตได้เต็มที่ มีช่วงฤดูร้อนที่แสงแดดจัดทำให้พืชผลสุก และมีฤดูแล้งสำหรับเก็บเกี่ยวพืชผล
3. พื้นดินบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งลำน้ำเป็นดินตะกอน (alluvial soil) ที่น้ำพัดพามาเหมาะแก่การเพาะปลูก เพราะเป็นดินเหนียวปนทรายเล็กน้อย อุ้มน้ำเหมาะแก่การปลูกข้าวเจ้า ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

4. ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ที่ราบ หรือมีระดับความสูงไม่มากนัก ส่วนที่เป็นภูเขาสูงมีเฉพาะบางบริเวณเท่านั้น ดังนั้นจึงสะดวกในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยไม่ต้องลงทุนในการปรับที่ดินมากนัก

ตาราง 7.1 มูลค่าสินค้าขาออกภาคเกษตรกรรมและสินค้าขาออกทั้งหมดของประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทผลิตผล	2526	2527	2528	2529	2530
ข้าวและผลิตภัณฑ์	20,662	26,510	23,230	21,016	23,358
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	15,387	16,600	14,967	19,087	20,662
น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	6,969	6,111	7,060	8,354	9,349
ยางและผลิตภัณฑ์	12,406	13,892	14,807	16,929	23,328
พืชที่ใช้น้ำมันและน้ำมันพืช	510	770	998	604	646
พืชเส้นใย	3,256	4,970	4,930	5,308	7,279
พืชสวนผักและผลิตภัณฑ์	668	720	953	1,263	2,320
ผลไม้และผลิตภัณฑ์	3,032	4,206	5,114	5,535	6,281
ยาสูบและผลิตภัณฑ์	1,837	1,650	1,590	1,491	1,288
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ	11,193	13,463	16,769	24,679	30,221
มูลค่าสินค้าขาออกภาคเกษตรกรรมและผลิตภัณฑ์	95,627	112,706	115,061	133,331	152,162
ร้อยละของสินค้าขาออกทั้งหมด	65.29	64.32	59.50	57.10	50.75
มูลค่าสินค้าขาออกทั้งหมด	146,472	175,237	193,366	233,383	299,853
ร้อยละ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2530/31, หน้า 3-4

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมดังกล่าว ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ของประเทศขึ้นอยู่กับสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าที่ได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ดังจะเห็นได้จากรูป 7.1 และตาราง 7.1 ในปีพ.ศ. 2526 มูลค่าสินค้าขาออกเกษตรกรรมและผลิตภัณฑ์ 95,627 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 65.29 ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด สัดส่วนดังกล่าวค่อย ๆ ลดลงในปี 2528 เหลือเพียงร้อยละ 59.50 แม้มูลค่าจะเพิ่มเป็น

115,061 ล้านบาทก็ตาม และในปี 2530 เหลือเพียงร้อยละ 50.75 เท่านั้น แม้มูลค่าสินค้าขาออกที่มาจากภาคเกษตรกรรมจะค่อย ๆ ลดน้อยลง ในขณะที่มูลค่าสินค้าขาออกประเภทอื่น ๆ เช่น จากอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เกษตรกรรมก็ยังคงมีความสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศ และต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

ในบรรดาสินค้าเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุด 5 ชนิด ระหว่างปี 2526-2530 ได้แก่ ข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ ยางและผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ ส่วนสินค้าเกษตรอื่น ๆ ที่สำคัญ มีอาทิข้าวโพด พืชเส้นใย พืชสวนผักและผลไม้ ยาสูบและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

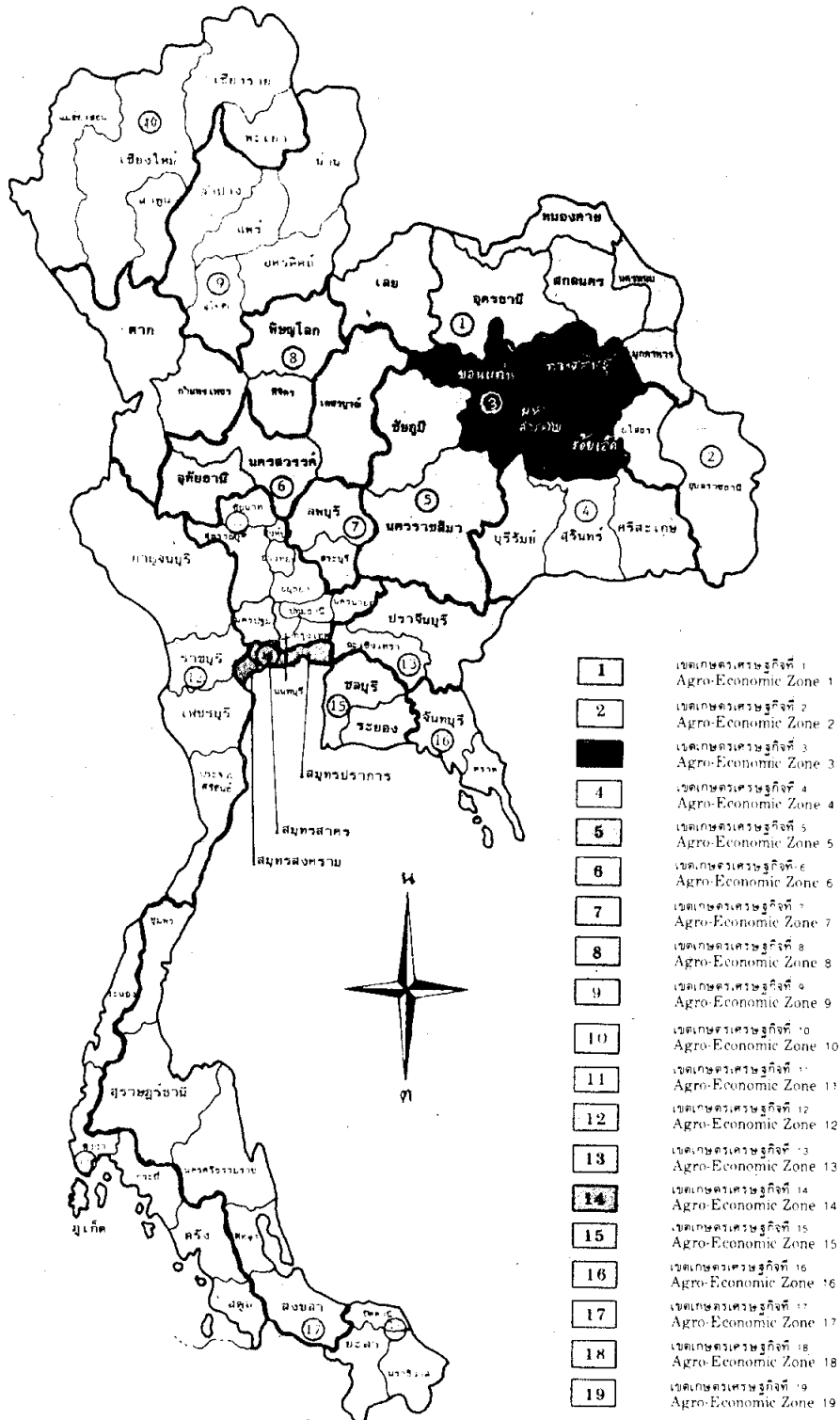
3. เขตเกษตรเศรษฐกิจ

เกษตรกรรมในปัจจุบันมีการปรับปรุงในด้านต่าง ๆ เช่น จัดระบบการชลประทาน ให้เข้าถึงไร่นา ผสมพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตมากกว่าเดิม มีความต้านทานโรคมากขึ้น การใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น รถไถเดินตาม (ควายเหล็ก) เครื่องสูบน้ำ สำหรับการวางแผนระยะยาวนั้นได้จับกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเกษตรเศรษฐกิจ (agro-economic zones) 19 เขต โดยใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ชนิดของดิน ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิเฉลี่ย พืชเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพในการผลิต และองค์ประกอบของรายได้และชนิดของไร่นาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งเขต จังหวัดที่มีสภาพคล้ายคลึงกันจะรวมอยู่ในเขตเกษตรเศรษฐกิจเดียวกัน แต่ละเขตจะมีการกำหนดประเภทของสินค้าเกษตรกรรมที่ควรส่งเสริมและพัฒนา การใช้เส้นเขตของจังหวัดเป็นหลักในการแบ่งนับว่าสะดวกในการดำเนินงาน การติดตามผล และการประเมินผลดังกล่าว รายละเอียดเกี่ยวกับเขตเกษตรเศรษฐกิจปรากฏอยู่ในตาราง 7.2

การกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ ย่อมก่อให้เกิดความสะดวกในการวางนโยบายส่งเสริมการผลิตและการจำหน่าย ทำให้รัฐบาลสามารถชี้แจงประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างประหยัด แต่ได้ผลคุ้มค่า อย่างไรก็ตามการกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรจะต้องผลิตพืชผลที่ระบุไว้เท่านั้น เกษตรกรในท้องถิ่นต่าง ๆ จะต้องผลิตพืชผลที่สำคัญรอง ๆ ลงไปอีกเป็นบางชนิดตามความพอใจของราคา และตามความต้องการของตลาด แต่เขตเกษตรเศรษฐกิจจะช่วยรัฐบาลวางแผนพัฒนาการเกษตรให้ได้ผลคุ้มค่ายิ่งขึ้น

เขตเกษตรเศรษฐกิจ 19 เขต

Agro-Economic Zone of Thailand

รูปที่ 7.1 เขตเกษตรเศรษฐกิจ 19 เขต

ตาราง 7.2 เขตเกษตรเศรษฐกิจของประเทศไทย

ภาค เขตเกษตรเศรษฐกิจ	จังหวัด	ผลิตภัณฑ์ที่ควรส่งเสริม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
1	นครพนม สกลนคร หนองคาย อุดรธานี เลย มุกดาหาร	ยาสูบ โคน ทุเรียน ไข่ไก่ น้ำมันปาล์ม
2	ยโสธร อุบลราชธานี	ทุเรียน ไข่ไก่
3	กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด	โคน ทุเรียน ไข่ไก่ น้ำมันปาล์ม
4	บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์	โคน ทุเรียน ไข่ไก่ ข้าวโพด น้ำมันปาล์ม
5	ชัยภูมิ นครราชสีมา	ข้าวโพด ทุเรียน ไข่ไก่ น้ำมันปาล์ม น้ำมันปาล์ม
ภาคเหนือ		
6	นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ อุทัยธานี	ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ยาสูบ ฝ้าย ถั่วเขียว ถั่วเหลือง
8	กำแพงเพชร ตาก พิจิตร พิษณุโลก	ถั่วเหลือง ถั่วลิสง โคน ทุเรียน
9	น่าน แพร่ ลำปาง สุโขทัย อุตรดิตถ์	ฝ้าย ยาสูบ ถั่วเหลือง โคน ทุเรียน
10	เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา	ยาสูบ ถั่วเหลือง โคน ทุเรียน
ภาคกลาง		
7	ลพบุรี สระบุรี	ข้าวโพด ถั่วเขียว ฝ้าย ถั่วเหลือง ข้าวฟ่าง
11	ชัยนาท นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี อโยธยา สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง กรุงเทพมหานคร	ข้าว พืชหมุนเวียนในนาข้าว อ้อย
12	กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ราชบุรี	โคน อ้อย น้ำมันปาล์ม ข้าวโพด ฝ้าย ถั่วเหลือง
13	ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี	ข้าว น้ำมันปาล์ม ทุเรียน

ภาค เขตเกษตรเศรษฐกิจที่	จังหวัด	ผลิตภัณฑ์ที่ควรส่งเสริม
14	สมุทรปราการ สมุทรสาคร	ประมงทะเล มะพร้าว
15	สมุทรสงคราม	
16	ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด	มันสำปะหลัง อ้อย ประมงทะเล ยาง ไม้ผล ประมงทะเล
ภาคใต้		
17	ชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา สุราษฎร์ธานี	ข้าว ยาง มะพร้าว โค กระบือ กาแฟ ประมงทะเล
18	กระบี่ ตรัง พังงา ภูเก็ต ระนอง สตูล	ยาง มะพร้าว ประมงทะเล
19	นราธิวาส ปัตตานี ยะลา	ยาง มะพร้าว ไม้ผล กาแฟ

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2530/31

4. การแบ่งประเภทผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ

ศูนย์สถิติการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รวบรวมสถิติการเกษตรของประเทศไทย ได้จัดแบ่งพืชสำคัญออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. ข้าว แม้จะเป็นพืชอาหารประเภทหนึ่งก็ตาม แต่แยกออกจากกลุ่มพืชอาหารอื่น ๆ เนื่องจากเป็นพืชอาหารหลักที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งปวง และยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของประเทศมานานนับตั้งแต่ประเทศไทยมีการติดต่อกับต่างชาติด้วย

2. พืชอาหาร (food crops) พืชอาหารที่สำคัญนอกจากข้าว ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเขียว มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวฟ่าง

3. พืชน้ำมัน (oil seeds) พืชให้น้ำมันที่สำคัญของไทยมี 6 ชนิด ได้แก่ เมล็ดละหุ่ง ถั่วลิสง ถั่วเหลือง เมล็ดงา มะพร้าว และปาล์มน้ำมัน

4. พืชเส้นใย (fiber crops) พืชที่นำมาใช้ผลิตเส้นใยที่สำคัญมี 3 ชนิดคือ ฝ้าย ปอแก้ว และนุ่น

5. พืชอื่น ๆ พืชที่นอกเหนือจาก 4 ประเภทข้างต้น ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจมีอาทิ ยางพารา ยาสูบ ชา กาแฟ และพืชผักผลไม้ เป็นต้น

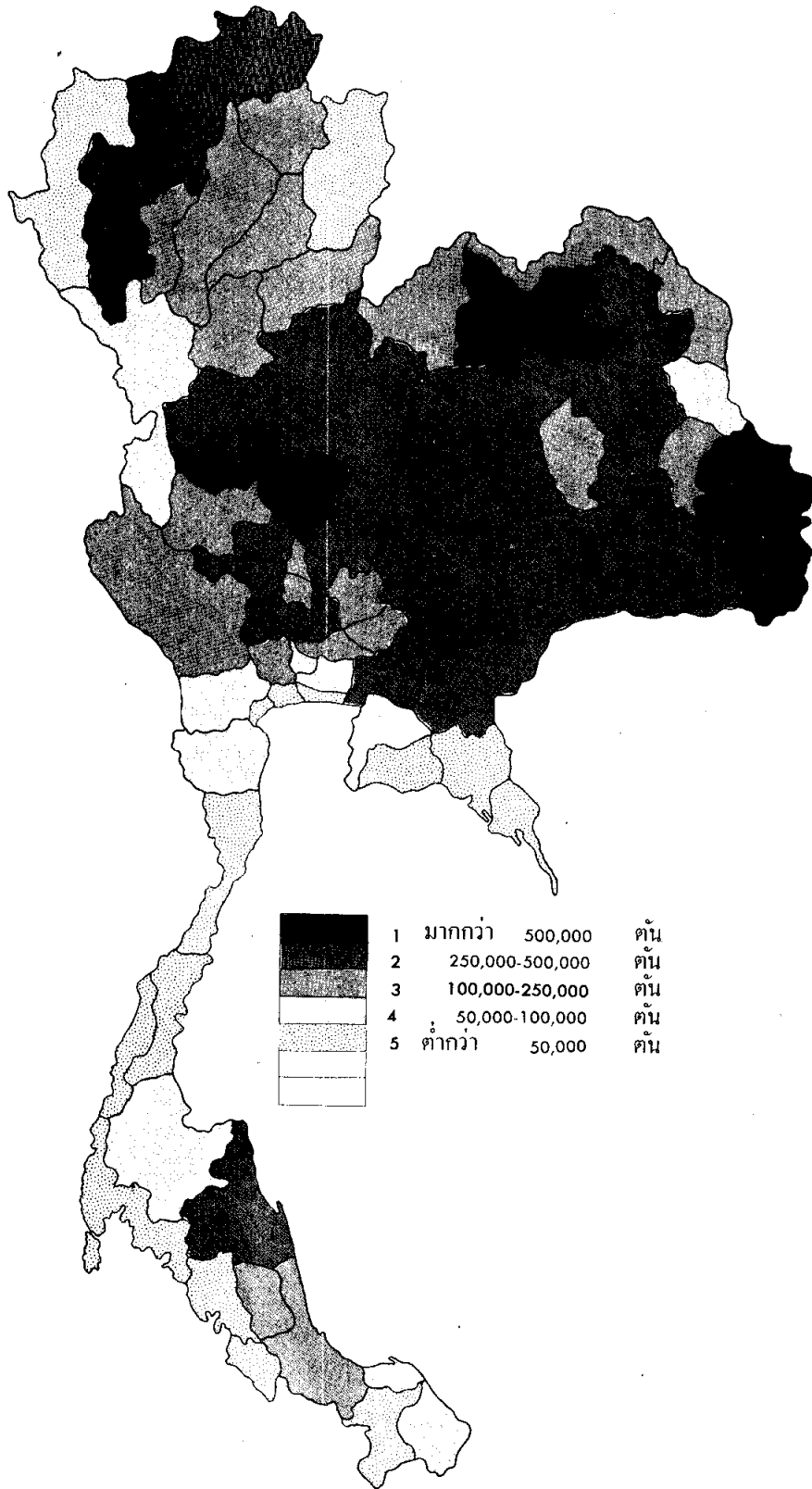
5. พืชที่สำคัญของประเทศ

5.1 ข้าว

ข้าวมีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Oryza sativa* มีชื่อสามัญในภาษาอังกฤษว่า rice ข้าวเป็นธัญพืชที่ประชากรโลกประมาณหนึ่งในสามบริโภค นับเป็นธัญพืชที่ประชากรโลกบริโภคมากเป็นอันดับสองรองจากข้าวสาลี ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทยมาเป็นเวลานานนับพันปี ดังปรากฏในคำจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ในภาษาไทยคำว่า “ข้าว” ใช้แทนความหมายว่าอาหารทั่วไป เช่น “มากินข้าวเถอะ” “กินข้าวกับอะไร” “กินข้าวหรือยัง” นอกจากนี้ คำว่า “ข้าว” ยังถูกขยายให้มีความหมายหรือลักษณะพิเศษเฉพาะเจาะจงมากมาย เช่น ข้าวสุก ข้าวสวย ข้าวต้ม ข้าวตอก ข้าวตู ข้าวตัง ฯลฯ วัฒนธรรมประเพณี งานเทศกาลต่าง ๆ ที่ผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาก็มีอยู่มากมายในสมัยก่อน การค้าขายกับต่างประเทศมีสินค้าหลายประเภท แต่สำหรับข้าวรัฐบาลไม่อนุญาตให้ส่งออก ด้วยเกรงจะขาดแคลน ชายใดไม่ต้องการเป็นทหารก็ต้องส่งส่วยให้รัฐบาล อันได้แก่ ข้าวและมูลค้างคาว ซึ่งเป็นยุทธปัจจัยสำคัญ จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ตามสนธิสัญญาบาวนัง รัฐบาลจึงยอมให้ส่งข้าวออกนอกประเทศได้เป็นครั้งแรก และต่อมาข้าวก็ดำรงตำแหน่งสินค้าออกที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันดับหนึ่งเกือบตลอดมา

ข้าวเป็นพืชเมืองร้อนที่ขึ้นได้ดีระหว่างละติจูด 10–23 องศาเหนือ ต้องการอุณหภูมิสูงเฉลี่ยในฤดูร้อนไม่ต่ำกว่า 25° ซ. (75° ฟ.) เพื่อช่วยให้รวงข้าวสุก ต้องการปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปีละ 1,750 มิลลิเมตร ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงกว่าปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของประเทศไทย (ประมาณ 1,300 มิลลิเมตรต่อปี) ดังนั้น การปลูกข้าวให้ได้ผลดี จำเป็นต้องใช้ระบบชลประทานเข้าช่วย มิฉะนั้นจะมีน้ำไม่พอเพียงแก่การเจริญเติบโตของต้นข้าว นอกจากนี้ข้าวยังขึ้นได้ดีในบริเวณที่เป็นที่ราบดินตะกอน ซึ่งเกิดจากน้ำนำมาทับถมบริเวณที่ราบสองฝั่งแม่น้ำ และที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ทั้งนี้เพราะดินบริเวณดังกล่าวเป็นดินเหนียวมีเม็ดดินเล็ก เมื่อถูกความชุ่มชื้นจะติดเกาะเป็นเนื้อเดียวกัน อุ้มน้ำได้ดี เหมาะแก่ต้นข้าวที่ยังอ่อนและในช่วงกำลังเติบโตซึ่งต้องการน้ำมาก ทำให้ต้นข้าวเติบโตได้ดีในระยะก่อนออกรวง

ฤดูการปลูกข้าวเริ่มพร้อม ๆ กับการเริ่มตกของฝนที่มาพร้อมลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งนำความชุ่มชื้นจากทะเลอันดามันและอ่าวไทยเข้าสู่ประเทศ ซึ่งจะตกราวเดือนพฤษภาคม ต้นข้าวจะเติบโตออกรวงและพร้อมเก็บเกี่ยวเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งหรือฤดูหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน–ธันวาคม การปลูกข้าวอาจนำไปในบางพื้นที่หากขาดฝน เช่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการเพาะปลูกส่วนใหญ่พึ่งพาน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีระบบชลประทานเข้าช่วย ทำให้การเก็บเกี่ยวล่าออกไปด้วย ข้าวที่ปลูกตามฤดูกาลเช่นนี้

รูปที่ 7.2 แผนที่แสดงผลผลิตขำวนาปี ปีเพาะปลูก 2530/31

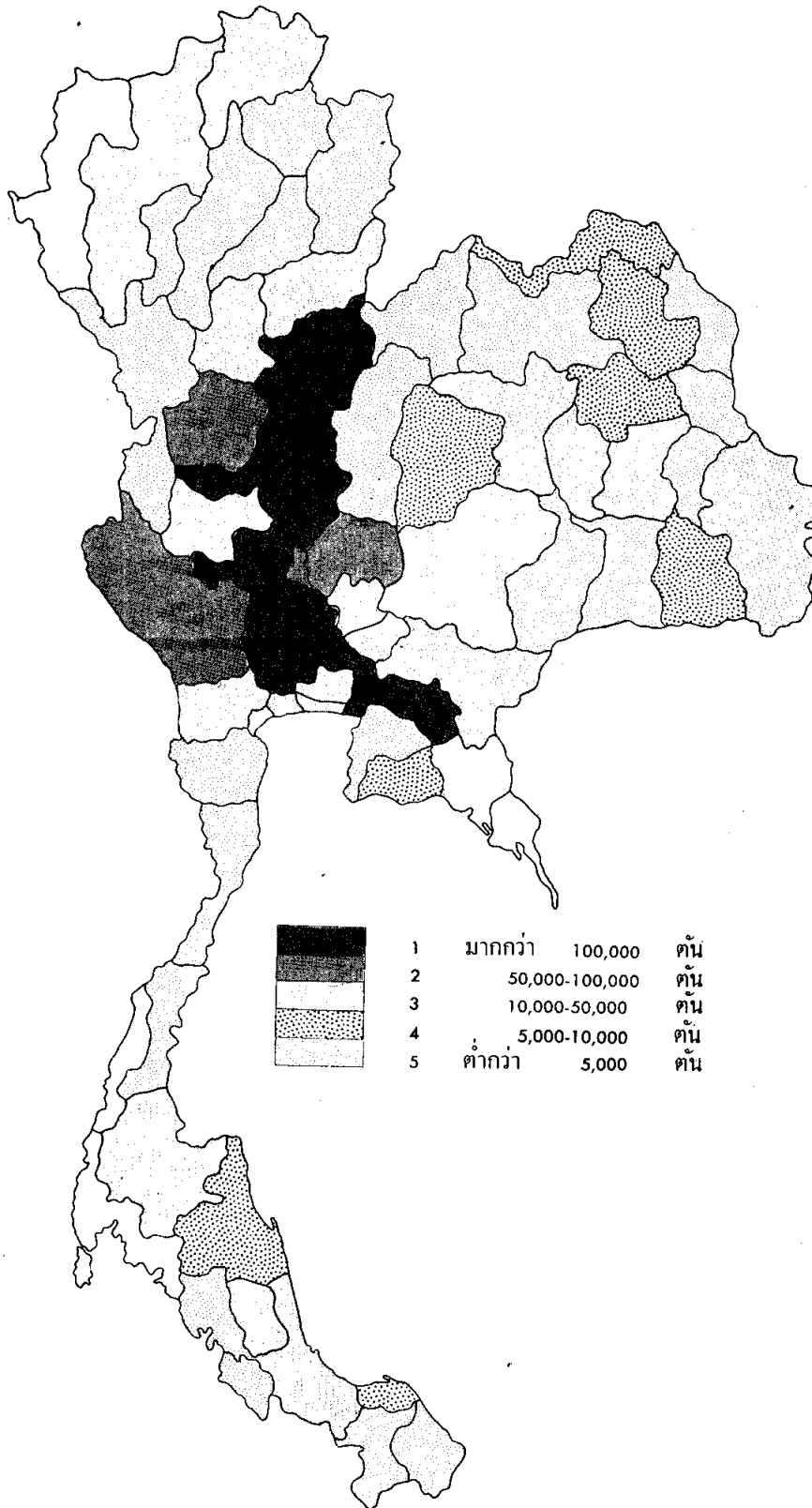

ตาราง 7.3 สถิติเกี่ยวกับ จำนวนปี ปีเพาะปลูก 2521/22 ถึง 2530/31

ปีเพาะปลูก เริ่มเมษายน	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน/ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ราคาที่เกษตรกร ขายได้ (บาท/เกวียน)
2521/22	58,410	15,206	293	2,266
2522/23	56,868	14,646	281	2,676
2523/24	56,882	15,405	284	3,133
2524/25	56,392	15,758	295	2,909
2525/26	56,171	14,774	284	2,942
2526/27	58,115	16,943	305	2,757
2527/28	57,915	17,275	310	2,299
2528/29	59,437	17,930	312	2,320
2529/30	57,943	16,826	313	2,408
2530/31	53,910	15,272	292	3,790

ตาราง 7.4 สถิติเกี่ยวกับ จำนวนปี ปี พ.ศ. 2522-2531

พ.ศ.	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน/ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/เกวียน)
2522	4,257	2,264	579	2,164
2523	2,103	1,111	566	3,119
2524	3,228	1,963	613	3,416
2525	3,578	2,017	568	2,617
2526	3,963	2,104	539	2,903
2527	4,481	2,606	591	2,970
2528	4,415	2,630	596	2,499
2529	3,985	2,334	586	2,158
2530	3,628	2,042	563	2,493
2531	4,564	2,771	615	3,612

รูปที่ 7.3 แผนที่แสดงผลผลิตจำนวนปริง ปี พ.ศ. 2531

เรียกว่า “ข้าวนาปี” (major rice) หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว พื้นที่ที่มีน้ำเพียงพอ มีระบบการชลประทานที่ดี เช่น ในแถบที่ราบลุ่มภาคกลาง ที่เรียกว่าทุ่งเจ้าพระยา ตลอดจนถึงที่ราบแคบๆ ระหว่างหุบเขาในภาคเหนือที่มีการชลประทานระบบเหมืองฝายมาตั้งแต่สมัยโบราณ จะมีการทำนาปรัง หรือทำนาครั้งที่ 2 ให้ผลผลิตที่เรียกว่า “ข้าวนาปรัง” (second rice) พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำนาออกฤดูกลางจะต่างจากพันธุ์ข้าวนาปี เพราะใช้ช่วงเพาะปลูกที่สั้นกว่า

ตาราง 7.4 แสดงและรูป 7.3 แสดงสถิติต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตข้าวนาปรัง จะเห็นได้ว่าเนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตรวมไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ส่วนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวนาปรังจะสูงกว่าข้าวนาปีประมาณ 1 เท่าตัวมาโดยตลอด ส่วนราคานั้นพอๆ กับราคาที่ได้จากข้าวนาปี หรือต่ำกว่าเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาแหล่งปลูกข้าวเป็นรายภาค จะพบว่ามีการเพาะปลูกทั่วไปทุกแห่ง โดยมีแหล่งปลูกสำคัญอยู่บริเวณที่ราบดินตะกอนตามลุ่มแม่น้ำ ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากน้ำ รวมทั้งที่ราบชายฝั่งทะเลที่น้ำพาโคลนตมมาทับถม ดังนั้นที่ราบลุ่มภาคกลางนับแต่ปากน้ำโพลงมาถึงก้นอ่าวไทย รวมทั้งพื้นที่ของจังหวัดภาคกลางตอนล่าง จึงเป็นบริเวณที่ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ในการทำนาให้ปริมาณและผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างสูง และมีปริมาณการผลิตมาก เหลือส่งออกต่างประเทศได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าการทำนาปรังในภาคกลางได้ผลผลิตสูงถึงประมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตข้าวนาปีของภาคกลางทั้งหมด ทั้งๆ ที่ใช้เนื้อที่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีในการทำนาปรังก็ตาม

ตาราง 7.5 สถิติเกี่ยวกับการผลิตข้าวนาปีรายภาค ปีเพาะปลูก 2530/31

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	25,754,175	5,657,804	223
เหนือ	12,590,919	4,462,345	368
กลาง	11,752,901	4,126,393	362
ใต้	3,615,859	1,025,005	304
รวมทั้งประเทศ	53,910,043	15,271,547	292

ตาราง 7.6 สถิติเกี่ยวกับการผลิตข้าวนาปรังรายภาค ปี พ.ศ. 2531

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	361,559	152,244	444
เหนือ	854,327	522,173	625
กลาง	3,136,422	2,007,639	644
ใต้	211,682	88,454	420
รวมทั้งประเทศ	4,563,990	2,770,510	615

ตาราง 7.7 ประสิทธิภาพการผลิตข้าวนาปีของบางจังหวัด ปีเพาะปลูก 2530/31

จังหวัดที่ผลผลิตสูงสุด 10 อันดับแรก			จังหวัดที่ผลผลิตต่ำสุด 10 อันดับท้าย		
1. ลำปาง	641	กก./ไร่	1. นครราชสีมา	192	กก./ไร่
2. นนทบุรี	594		2. นครพนม	199	
3. เชียงใหม่	544		3. มหาสารคาม	200	
4. แพร่	533		4. ยโสธร	201	
5. สมุทรปราการ	528		5. ร้อยเอ็ด	201	
6. ลำพูน	511		6. อุดรธานี	205	
7. สุพรรณบุรี	504		7. ขอนแก่น	208	
8. ปทุมธานี	494		8. บุรีรัมย์	214	
9. เชียงราย	489		9. สกลนคร	216	
10. สิงห์บุรี	486		10. มุกดาหาร	218	

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมปลูกข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้า ภาคนี้มีเนื้อที่ในการทำนามากที่สุดของประเทศ แต่มีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำที่สุด คือเพียง 223 กิโลกรัมต่อไร่โดยเฉลี่ย และเมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด จะพบว่าจังหวัดที่ได้ผลผลิตข้าวต่อไร่ต่ำที่สุด 10 อันดับแรกของประเทศ ล้วนแล้วแต่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสิ้น (ดูตาราง 7.7) ที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาพทางกายภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่เหมาะสมแก่การทำนาข้าว ฝนมักจะมาล่าช้ากว่ากำหนด เมื่อฝนตกมักตกหนักในช่วงระยะสั้นทำให้เกิดน้ำท่วม ประกอบกับดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำจึงปลูกข้าวไม่ได้ผลดี การทำนาครั้งที่สองมี

เพียงร้อยละ 10 ของพื้นที่นาของภาคเท่านั้น

สำหรับภาคเหนือซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาเทือกเขาสูงมีที่ราบน้อย ดังนั้น การทำนาจึงอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแคบ ๆ ในพื้นที่ไม่กว้างขวางนัก แต่ดินจะมีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าทุกภาค ตาราง 7.7 ผลผลิตของจังหวัดลำปางสูงถึง 641 กิโลกรัมต่อไร่ คือสูงกว่าของจังหวัดนครราชสีมาถึง 3 เท่าตัว และมีการทำนาปรังกันอย่างกว้างขวางมาก กล่าวคือ มีมากกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่นาของภาคเหนือทั้งหมด

ภาคใต้มีเนื้อที่ทำนายน้อยที่สุด เพราะมีลักษณะเป็นคาบสมุทรพื้นที่ตอนกลางเป็นภูเขา มีที่ราบเฉพาะชายฝั่งแคบ ๆ เท่านั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่หนักไปทางทำสวนยาง สวนมะพร้าว และเหมืองแร่ มากกว่าการทำนาข้าว ปริมาณการผลิตจึงได้น้อยที่สุด แต่ผลผลิตต่อไร่ก็ยังสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การทำนาข้าว นอกจากจะทำในบริเวณที่ราบที่เรียกว่าการทำ “นาลุ่ม” แล้ว ยังมี การทำนาตามไหล่เขา โดยอาศัยแต่น้ำฝนตามธรรมชาติอย่างเดียวที่เรียกว่า “นาดอน” ส่วน การทำนานอกฤดูเรียกว่าการทำ “นาปรัง”

ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเจ้า ส่วนข้าวเหนียวปลูกมากในภาคเหนือและภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะประชาชนในแถบนี้นิยมบริโภคข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้า พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง เช่น พันธุ์มะลิ แม้จะมีการผสมพันธุ์ใหม่ ๆ เช่น พวกพันธุ์ กข. ชนิดต่าง ๆ (กข. ย่อมาจาก กรมการข้าว ซึ่งปัจจุบันยุบไปแล้ว) แต่ยังไม่ถึงมือชาวนาเต็มที่นัก ชาวนาบางรายได้รับพันธุ์ใหม่ไป ซึ่งอาจจะได้ผลดีในปีแรก ๆ ต่อ ๆ ไป พันธุ์จะกลายผลผลิตต่ำลง จำต้องเสาะแสวงหาพันธุ์ใหม่ ๆ มาทดแทน

ตาราง 7.3 และรูป 7.2 เป็นสถิติและแผนภูมิของสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิต ข้าวนาปี จะเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาตัวเลขต่าง ๆ เกี่ยวกับข้าวนาปีเกือบจะไม่มี การเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิตรวม และแม้แต่ประสิทธิภาพในการผลิต ของชาวนาไทย ซึ่งผลิตข้าวได้เพียงประมาณ 300 กิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น นับว่าเป็นประเทศ ที่ผลิตข้าวได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ทั้ง ๆ ที่เป็นประเทศผู้ส่งข้าวออก รายสำคัญที่สุดของโลกก็ตาม

ตาราง 7.8 เปรียบเทียบประสิทธิภาพในการผลิตข้าวของไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา- อเมริกาและประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย จะเห็นได้ว่าในขณะที่สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศคู่แข่ง ในการส่งข้าวออกที่สำคัญของไทย ผลิตได้ 1,013 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2529 ไทยผลิต ได้เพียง 328 กิโลกรัมต่อไร่ และเมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการผลิตข้าวของไทยกับ ประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ก็พบว่าไทยอยู่ในกลุ่มผู้ด้อยประสิทธิภาพที่สุด จะดีกว่าก็เพียง

เนปาลประเทศเดียวเท่านั้น ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ชาวนาไทยจะต้องปรับปรุงเทคโนโลยีในการผลิตให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในคอลัมน์สุดท้ายของตาราง 7.3 เป็นราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ ซึ่งจะขึ้นลงต่างกันไปในแต่ละปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ และส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่เกษตรกรควบคุมไม่ได้ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศทั้งภายในประเทศเอง และในประเทศอื่น ๆ หากปีไหนฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลทั้งในประเทศและประเทศคู่แข่ง ลูกค้า ราคาข้าวมักจะต่ำ แต่ปีไหนฝนแล้ง ราคาข้าวก็จะสูงสลับกันไปไม่แน่นอน เพื่อเป็นการรักษาจำนวนข้าวให้พอเพียงกับความต้องการของตลาดภายในประเทศ รัฐบาลจะใช้มาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมการส่งออก เช่นการกำหนดค่าพรีเมียมข้าว

ตาราง 7.8 สถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับข้าว เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่ผลิตข้าวอื่น ๆ ปี พ.ศ. 2529

ประเทศ	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
รวมทั้งโลก	903,638	475,301	526
เอเชีย	809,756	436,330	539
จีน	205,925	177,000	860
อินเดีย	256,250	90,000	351
อินโดนีเซีย	61,694	39,275	637
บังกลาเทศ	64,500	24,247	376
ไทย	57,463	18,868	328
เวียดนาม	35,425	16,197	457
พม่า	30,000	15,000	500
ญี่ปุ่น	14,394	14,559	1,012
ฟิลิปปินส์	21,694	9,350	431
เกาหลีใต้	7,725	7,790	1,008
ปากีสถาน	12,756	5,241	411
ศรีลังกา	5,231	2,594	496
เนปาล	7,500	2,350	313

ค่าพรีเมียมข้าว คือ ค่าธรรมเนียมที่กระทรวงพาณิชย์เก็บจากผู้ส่งข้าวไปจำหน่ายต่างประเทศ อัตราที่เก็บแตกต่างกันไปตามชนิดข้าว ข้าวชนิดดีค่าพรีเมียมก็จะสูงกว่าข้าวชนิดเลว ประโยชน์ของการเก็บค่าพรีเมียมข้าวมีดังนี้

1. เป็นที่มาของรายได้ของรัฐ
2. เป็นเครื่องมือในการควบคุมปริมาณการส่งออกและรักษาระดับราคาข้าวในประเทศ หากมีการส่งออกมากเกินไป ซึ่งจะก่อให้เกิดการขาดแคลนข้าวในประเทศ หรือทำให้ราคาข้าวในประเทศสูงขึ้นจนเป็นที่เดือดร้อนของประชาชน รัฐบาลก็จะเพิ่มค่าพรีเมียมให้สูงขึ้น
3. เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้พ่อค้าสามารถขายข้าวแข่งขันกับประเทศอื่นได้ ในกรณีที่ราคาข้าวในตลาดโลกลดลง หรือราคาข้าวไทยสูงจนไม่อาจแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้ รัฐบาลก็จะลดค่าพรีเมียมลง
4. ทำให้สามารถขายข้าวในระดับรัฐบาลได้ นอกเหนือจากการขายของเอกชนแล้ว เพื่อไม่ให้ข้าวค้างสต็อกในประเทศมาก การที่ขายข้าวให้รัฐบาลต่างประเทศได้ก็เพราะยังมีการเก็บค่าพรีเมียมเนื่องจากข้าวที่รัฐบาลต่างประเทศซื้อเป็นจำนวนมาก ทางทางจึงลดราคาให้ต่ำกว่าราคาตลาดได้เล็กน้อยโดยลดค่าพรีเมียม หากไม่เก็บค่าพรีเมียมเลยรัฐบาลจะขาดทุนในการกระทำดังกล่าว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าค่าพรีเมียมจำเป็นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับภาวะตลาดโดยพิจารณาถึงราคาข้าวในประเทศ ราคาส่งออก และราคาข้าวในตลาดต่างประเทศ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการส่งออก และกำไรปกติของผู้ส่งออก การปรับปรุงค่าพรีเมียมไม่ควรทำบ่อยนักเพราะจะทำให้ตลาดปั่นป่วน

คุณภาพข้าวของไทยเป็นที่นิยมของผู้ซื้อในต่างประเทศ และสามารถแข่งขันได้ดีอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการปรับปรุงลักษณะการสีข้าว การเก็บรักษาข้าว และการควบคุมมาตรฐานข้าวด้วย การค้าขายกับต่างประเทศยังจะต้องรักษาชื่อเสียงให้เป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้ซื้อ เพราะข้าวจะต้องเป็นสินค้าออกของไทยต่อไปอีกนาน แม้จะมีความสำคัญลดลงตามลำดับเพราะมีการปฏิวัติเขียว (green revolution) ทำให้ประเทศที่เคยเป็นลูกค้าสามารถผลิตข้าวมาเลี้ยงดูประชาชนของตนมากกว่าเดิม และลดการซื้อข้าวลง และเป็นเพราะมีสินค้าออกชนิดอื่นที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น

ความสำคัญของข้าวในฐานะพืชหลักที่ประชาชนคนไทยบริโภค พืชหลักที่สิ้นเปลืองเนื้อที่และแรงงานในการเพาะปลูกมากที่สุด ตลอดจนเป็นสินค้าออกที่นำรายได้ให้ประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท จึงสมควรที่จะเร่งเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้ก้าวหน้ายิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.2 พืชอาหาร

นอกเหนือจากข้าวที่เป็นพืชอาหารที่สำคัญที่สุดแล้ว กสิกรไทยยังปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเขียว ข้าวฟ่าง และพืชอาหารอื่น ๆ อีกด้วย ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะพืชอาหาร 3 ชนิดแรกเท่านั้น

ก. ข้าวโพด ข้าวโพดที่ปลูกในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เป็นพันธุ์พิเศษให้มนุษย์บริโภคมีจำนวนน้อยมาก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (maize) ดังกล่าวทำรายได้ให้ประเทศปีละกว่า 5 พันล้านบาท (ปี พ.ศ. 2530 มูลค่าข้าวโพดตามราคาที่เกษตรกรขายได้เป็นจำนวนเงิน 6,896.5 ล้านบาท)

ข้าวโพดปลูกได้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย เพราะขึ้นได้ในดินเกือบทุกประเภท โดยเฉพาะดินร่วนปนทรายที่มีการระบายน้ำดี มีธาตุอาหารสมบูรณ์เพียงพอ ในที่บุกเบิกใหม่มีธาตุอาหารมากจะได้ผลผลิตต่อไร่สูง แต่หลังจากปลูกไป 2-3 ปี จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเข้าช่วย จึงจะได้รับผลดี ปกติข้าวโพดจะปลูกปีละ 2 ครั้ง ครั้งแรกลงมือปลูกต้นฤดูฝน ครั้งที่ 2 ลงมือปลูกปลายฤดูฝน การเพาะปลูกครั้งแรกให้ผลผลิตประมาณร้อยละ 80 ของการเพาะปลูกทั้งหมด

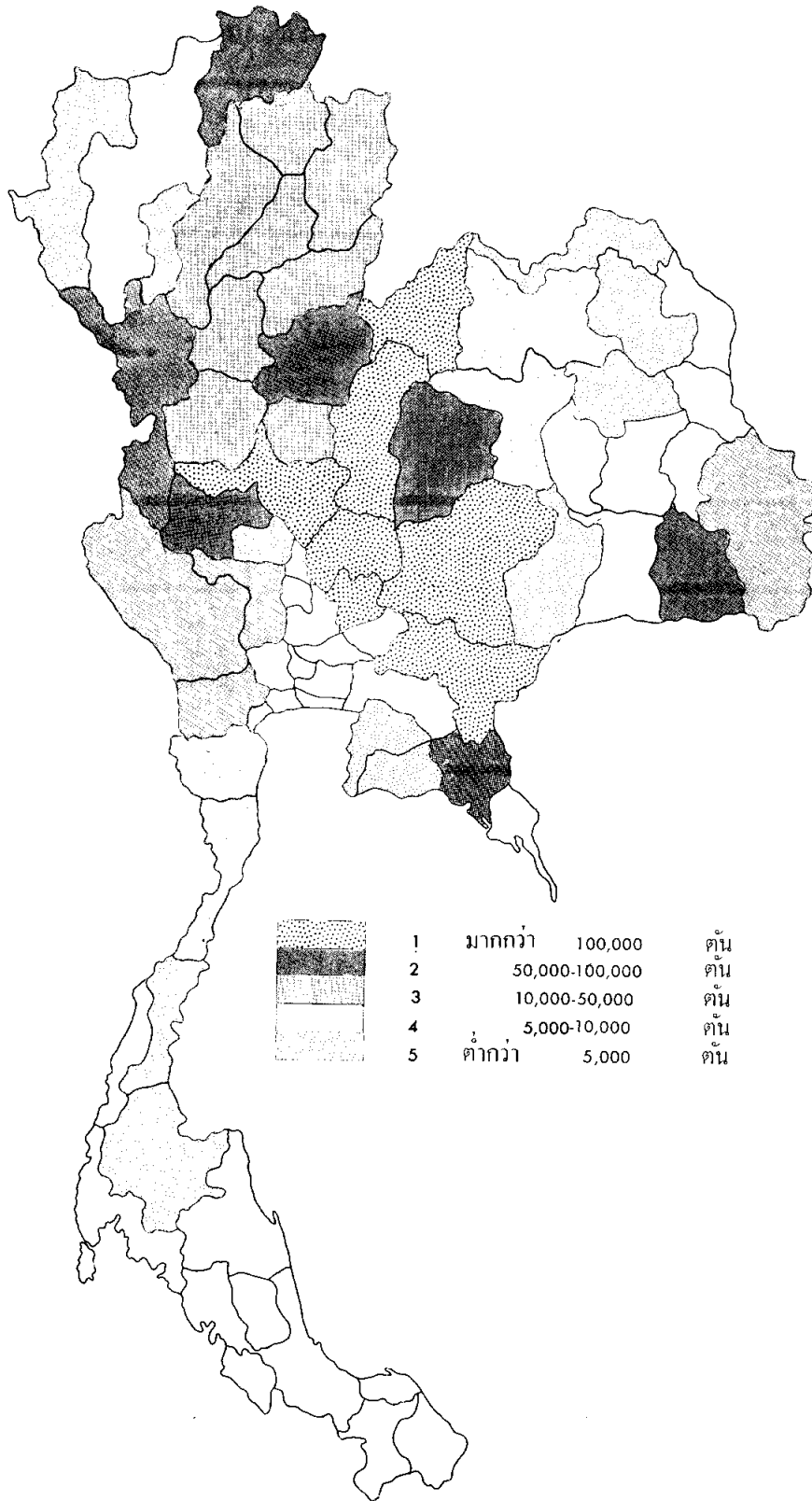
เดิมคนไทยปลูกข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองที่มีฝักเล็ก เช่น ข้าวโพดเทียนไว้เพื่อบริโภคเท่านั้น แต่ต่อมาสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณปี พ.ศ. 2493 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาช่วยพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเห็นว่าข้าวโพดเป็นพืชที่เหมาะสมแก่สภาพดินฟ้าอากาศของภาคนี้ จึงนำเอาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ต่างประเทศที่มีฝักใหญ่ เช่น พันธุ์แก้วเตมาลาเข้ามาปลูก ซึ่งก็ได้รับผลดีมาก ประกอบกับตลาดต่างประเทศได้แก่ ญี่ปุ่นและไต้หวันมีความต้องการข้าวโพดไปเป็นอาหารสัตว์ในปริมาณมาก จึงเป็นตัวเร่งให้มีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกออกไปจนปัจจุบันมีประมาณ 11 ล้านไร่

แหล่งปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เดิมอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งปลูกเพื่อการกินเป็นครั้งแรก แต่ขณะนี้มีการปลูกหนาแน่นอยู่ตอนกลางของประเทศ นับตั้งแต่จังหวัดเพชรบูรณ์และนครสวรรค์ ซึ่งจัดอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง (ตามการแบ่งภาคของกระทรวงเกษตรฯ) จังหวัดเลยและนครราชสีมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดลพบุรีและสระบุรีในภาคกลางตอนบน และจังหวัดปราจีนบุรีในภาคกลางด้านตะวันออก ทั้ง 7 จังหวัดนี้แต่ละจังหวัดมีเนื้อที่ปลูกข้าวโพดตั้งแต่ 5 แสนไร่ขึ้นไป ผลผลิตรวม 7 จังหวัดมีประมาณร้อยละ 65 ของผลผลิตทั้งประเทศ

ในปัจจุบันพันธุ์ข้าวโพดที่ปลูกแบ่งได้เป็น 3 พันธุ์ คือ

ก. พันธุ์พื้นเมือง มีปลูกประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ปลูกข้าวโพดทั่วประเทศ

รูปที่ 7.9 แผนที่แสดงผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีเพาะปลูก 2530/31

ตาราง 7.9 สถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2530/31

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2,763,417	783,164	326
เหนือ	5,137,017	1,167,825	320
กลาง	3,015,247	824,612	342
ใต้	25,358	5,261	226
รวมทั้งประเทศ	10,941,039	2,780,862	328

ตาราง 7.10 สถิติเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รายจังหวัด (เฉพาะจังหวัดที่มีเนื้อที่เพาะปลูกเกิน 5 แสนไร่) ปีเพาะปลูก 2530/31

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
1. เพชรบูรณ์	1,579,550	394,730	357
2. ลพบุรี	1,135,018	263,483	318
3. นครราชสีมา	1,026,480	248,731	294
4. นครสวรรค์	960,817	212,106	324
5. เลย	941,975	269,405	307
6. ปราจีนบุรี	592,111	258,752	439
7. สระบุรี	532,350	137,879	332
รวม 7 จังหวัด	6,768,301	1,785,086	
คิดเป็นร้อยละ	61.86	64.19	

ข. พันธุ์ปรับปรุง เช่น พันธุ์แก้วเตมาลา พันธุ์พระพุทธรบาท และพันธุ์ปากช่อง ซึ่งมีปลูกประมาณร้อยละ 40

ค. พันธุ์สุวรรณ มีปลูกประมาณร้อยละ 30

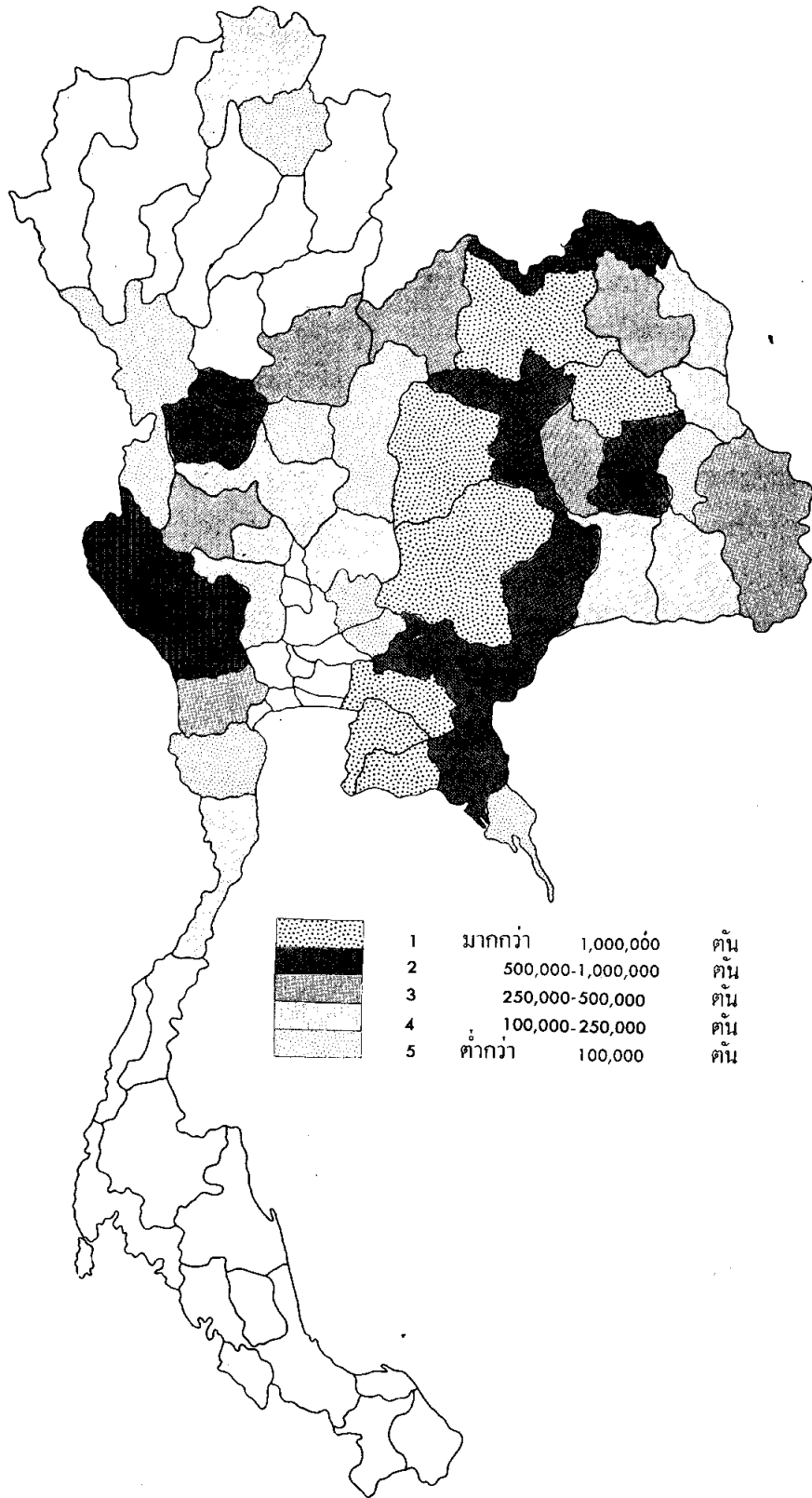
การค้นคว้าหาพันธุ์ข้าวโพดข้าวฟ่างใหม่ ๆ ที่มีลักษณะเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของท้องถิ่น และให้ผลผลิตดี อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์วิจัยข้าวโพดข้าวฟ่างปากช่อง สายพันธุ์ใหม่ที่พบจะใช้ชื่อว่า พันธุ์สุวรรณ (หมายเลขต่าง ๆ) เพื่อเป็นที่ระลึกแด่หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกด้านนี้

ปัญหาทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการปลูกข้าวโพด คือ การที่พืชชนิดนี้ดูดปุ๋ยไนโตรเจนออกจากดินมากกว่าปุ๋ยชนิดอื่น ๆ ดังนั้น จึงต้องให้ปุ๋ยชนิดนี้ทดแทนลงไปดินด้วย มิฉะนั้นผลผลิตจะต่ำลงไปทุกที ชาวไร่รู้ว่าดินใหม่จะให้ผลผลิตสูง ดังนั้น จึงมักจะหักร้างถางป่าเพื่อใช้พื้นที่ปลูกข้าวโพดแทนที่จะใส่ปุ๋ย นับว่าเป็นอันตรายและทำความเสียหายในระยะยาวแก่ป่าไม้มาก

ข. **มันสำปะหลัง** มันสำปะหลัง (cassava) เป็นพืชอาหารที่คนไทยรู้จักกันมานานแล้ว โดยนำหัวมันมาทำอาหารโดยตรง หรือนำไปเป็นวัตถุดิบทำแป้งมันและใช้กากมาเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ ต่อมาเมื่อมีความต้องการผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง เช่น มันอัดเม็ดและมันแท่ง ในตลาดต่างประเทศมากขึ้น ทำให้มีการขยายเนื้อที่ปลูกมันตามไปด้วย ในปัจจุบันเนื้อที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดมีประมาณ 10 ล้านไร่ โดยปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 5.9 ล้านไร่ และในภาคกลางอีก 3.2 ล้านไร่ (สถิติปีเพาะปลูก 2530/31)

มันสำปะหลังเป็นพืชไร่ที่ปลูกง่าย ชอบดินปนทราย ทนแล้งได้ดี ไม่ค่อยมีโรคหรือแมลงรบกวน ดังนั้นจึงปลูกได้ทั่วไป ชาวไร่มันสามารถปลูกมันทิ้งเอาไว้ ไม่ต้องเอาใจใส่เลย จนถึงเวลาเก็บเกี่ยวหัวมันไปใช้ประโยชน์ พันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งปลูกง่ายให้ผลผลิตต่อไร่สูงพอสมควร ใช้เวลาปลูก 12-13 เดือน ถ้าเป็นพันธุ์ชวาใช้เวลาเพียง 10 เดือน ชาวไร่นิยมปลูกมันในบริเวณที่เพิ่งถูกหักร้างถางพงใหม่ ๆ เพราะยังมีธาตุอาหารอุดมสมบูรณ์อยู่มาก หลังจากปลูกได้ 2-3 ปี ผลผลิตต่อไร่จะต่ำลงเพราะดินเริ่มขาดธาตุอาหาร

มีผู้คัดค้านการขยายพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังด้วยเกรงว่า การปลูกพืชดังกล่าวจะเร่งทำลายธาตุอาหารที่มีอยู่ในดิน ซึ่งก็มีเหตุผลพอสมควร ทั้งนี้เพราะการเก็บเกี่ยวหัวมัน-สำปะหลังต้องถอนเอาหัว ตัดดินและใบขนออกไปทิ้งนอกไร่ เป็นการนำเอาอาหารพืชส่วนหนึ่งไปทิ้งให้สูญเปล่า ในขณะที่การเก็บเกี่ยวพืชไร่อื่น ๆ มักเหลือราก ดิน และใบไว้ในไร่ปล่อยให้เน่าเปื่อย ผุพังเป็นฮิวมัสแก่พืชต่อไปได้ เพราะฉะนั้น ดินที่ปลูกมันจึงเสื่อมโทรมเร็วกว่าดินที่ปลูกพืชไร่อื่น ๆ

รูปที่ 7.11 แผนที่แสดงผลผลิตมันสำปะหลัง ปี พ.ศ. 2531

นอกจากนั้น การที่มันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่ายขึ้นง่าย ปลูกได้ในที่ ๆ ค่อนข้างแห้งแล้ง ขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งปลูกพืชอื่นไม่ได้ผลแล้ว จึงทำให้ดูเหมือนว่าหลังจากใช้พื้นที่เพื่อทำไร่มันแล้ว ไม่สามารถจะปลูกพืชอื่นได้อีก

ลักษณะการปลูกมันที่ปลูกซ้ำในดินเดิม โดยไม่มีการปลูกพืชอื่นสลับ หรือไม่มีการปลูกพืชหมุนเวียน ขาดการปกปิดหน้าดิน หรือไม่มีการปลูกมันด้วยการวางแถววางที่เตลาด แต่นิยมปลูกโดยการวางแถวตามที่เตลาด ก็นับว่าเป็นการส่งเสริมให้ดินสูญเสียความอุดมสมบูรณ์เร็วผิดปกติ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกมันสำปะหลังหรือพืชใด ๆ ก็ตาม

อีกประการหนึ่งคือ การปลูกมันโดยไม่ใส่ปุ๋ยเพิ่มทดแทนลงไปดินนิยมทำให้ดินเสื่อม และผลผลิตตกต่ำ จะเห็นได้จากการปลูกมันในที่เปิดป่าใหม่ครั้งแรก จะได้หัวมันสดประมาณไร่ละ 7 พันกิโลกรัม แต่ถ้าปลูกซ้ำนานนับ 10 ปี เช่นแถบจังหวัดในภาคตะวันออก ผลผลิตจะลดลงเหลือประมาณ 2 พันกิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น

ดังนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขปัญหาคือ ควรให้ชาวไร่ใส่ปุ๋ยทุกปีตามสูตรที่หาได้จากผู้รู้ ควรมีการปลูกพืชสลับหรือหมุนเวียนบ้าง เช่น พืชตระกูลถั่ว อาทิ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว นอกจากนั้น ต้องปกปิดหน้าดินด้วยซากของพืชที่แห้งสนิท เช่น ฟางข้าว การปลูกมันในที่ลาดควรปลูกสลับขวางทางเตลาด เพื่อป้องกันการกัดเซาะหน้าดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินก็จะยังคงอยู่ และผลผลิตจะได้สูงขึ้น

ตาราง 7.11 สถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลัง ปีเพาะปลูก 2530/31

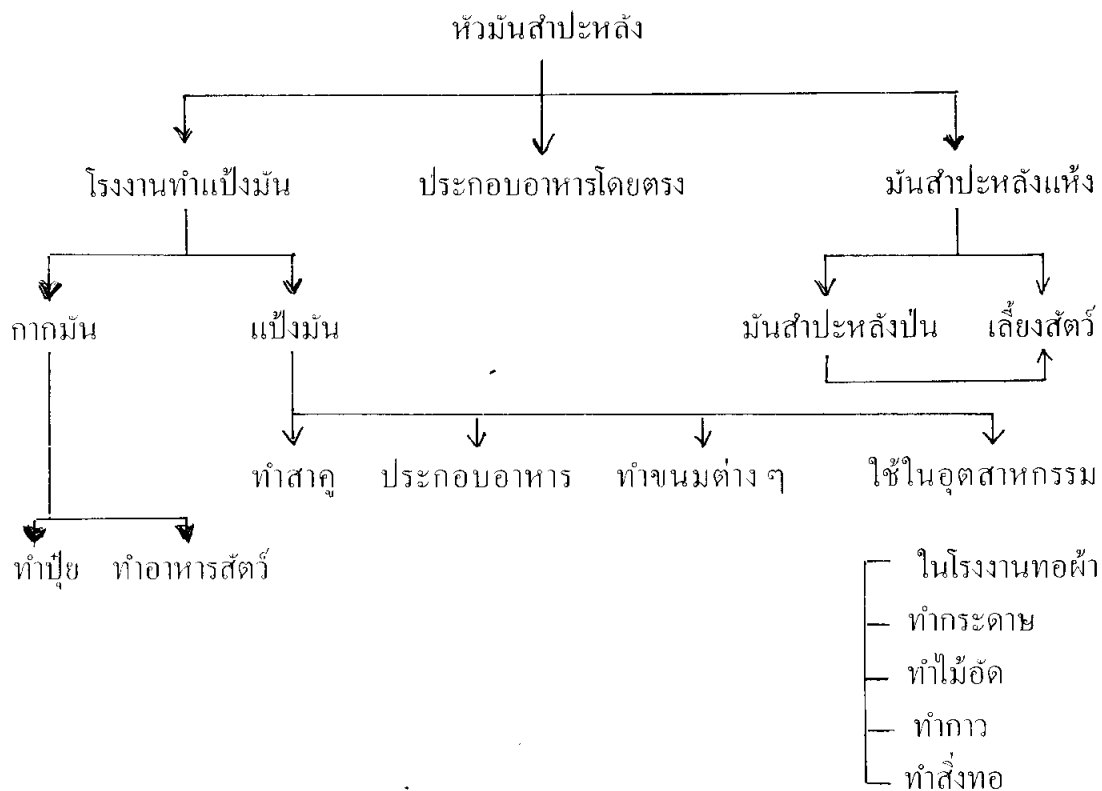
ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	5,926,308	12,849,618	2,210
เหนือ	720,463	1,653,746	2,433
กลาง	3,232,588	7,803,635	2,459
ใต้	-	-	-
รวมทั้งประเทศ	9,879,359	22,306,999	2,307

ตาราง 7.12 สถิติเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังรายจังหวัด (เฉพาะจังหวัดที่มีเนื้อที่เพาะปลูกเกิน 3 แสนไร่) ปี พ.ศ. 2531

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
1. นครราชสีมา	1,980,264	4,204,709	2,147
2. ระยอง	748,903	1,831,208	2,446
3. ชลบุรี	620,256	1,495,182	2,411
4. ชัยภูมิ	523,985	1,125,316	2,254
5. กาฬสินธุ์	478,089	1,044,105	2,249
6. ขอนแก่น	454,275	960,144	2,138
7. ฉะเชิงเทรา	439,894	1,105,829	2,527
8. ปราจีนบุรี	376,910	919,742	2,482
รวม 8 จังหวัด	5,622,576	8,481,529	
คิดเป็นร้อยละ	56.91	38.02	

จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเกิน 3 แสนไร่ขึ้นไป อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออกทั้งสิ้น (ดูตาราง 7.12) นครราชสีมาเป็นจังหวัดเดียวที่มีเนื้อที่ปลูกมันเกือบ 2 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั่วประเทศ รองลงมาได้แก่ ระยอง ชลบุรี ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี ตามลำดับ เมื่อรวมผลผลิตที่ได้จาก 8 จังหวัดดังกล่าว ปรากฏว่ามีกว่าร้อยละ 38 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ ประสิทธิภาพในการผลิตของแต่ละจังหวัดไม่ต่างกันมากนัก คืออยู่ประมาณ 2,300 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งนับว่าอยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตต่อไร่ของโลกในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเท่ากับ 1,546 กิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น

รูปที่ 7.7 การใช้ประโยชน์จากมันสำปะหลัง

มันสำปะหลังได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้จากกรขยายพื้นที่ทำไร่มันสำปะหลังอันเนื่องมาจากความต้องการของตลาดสูง การส่งผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง เช่น แป้งมัน มันแห้ง กากมัน มันป่น และมันอัดเม็ดอยู่ในเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้น มูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ในปี พ.ศ. 2530 สูงกว่า 2 หมื่นล้านบาท การที่สามารถส่งผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังออกมากขึ้น สืบเนื่องมาจากความต้องการผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังในยุโรป โดยเฉพาะ เนเธอร์แลนด์ และเยอรมนี เพื่อนำไปใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์มีมากขึ้น ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ มันสำปะหลังชนิดอัดเม็ด ส่วนที่รองลงมาคือ แป้งมัน ซึ่งมีการส่งออกเพิ่มขึ้นเพราะความต้องการใช้ในโรงงานทอผ้ามีมากโดยเฉพาะในญี่ปุ่น ส่วนผลิตภัณฑ์อื่นๆ ส่งออกลดลงเพราะประเทศที่เกยช้อกดับชื้อน้อยลง เพราะคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน มีการใส่สิ่งปลอมแปลงและไม่สะดวกสำหรับการบรรจุหีบห่อ การขนส่งและเลี้ยงสัตว์ ประกอบกับถูกผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ข้าวโพด ข้าวบาร์เลย์ สามารถใช้ทดแทนกันได้ สำหรับมันสำปะหลังอัดเม็ดที่กำลังเป็นที่นิยม

อยู่ในตลาดกนิยมผสมรำ ชังข้าวโพด ทราย เพื่อหวังจะให้ได้กำไรมากที่สุดอย่างเดียวนั้น ไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายอนาคตของการผลิต และการคำนึงสำปะหลังของไทยรัฐบาลได้แก้ไขปัญหานี้โดยได้กำหนดมาตรการไว้ว่า มันอัดเม็ด ส่งออกจะต้องมีแป้งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 และคืนทรายไม่เกินร้อยละ 3

การส่งผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังออกนั้น นอกจากปัญหาเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีสิ่งแปลกปลอม ทำให้ลูกค้าไม่พอใจแล้วยังมีปัญหาเรื่องการเพิ่มระวางเรือ ทำให้ค่าขนส่งเพิ่มขึ้น เพราะสินค้ามีน้ำหนักมาก ปริมาณมากแต่ราคาถูก ปัญหาเรื่องการถูกแข่งขันโดย

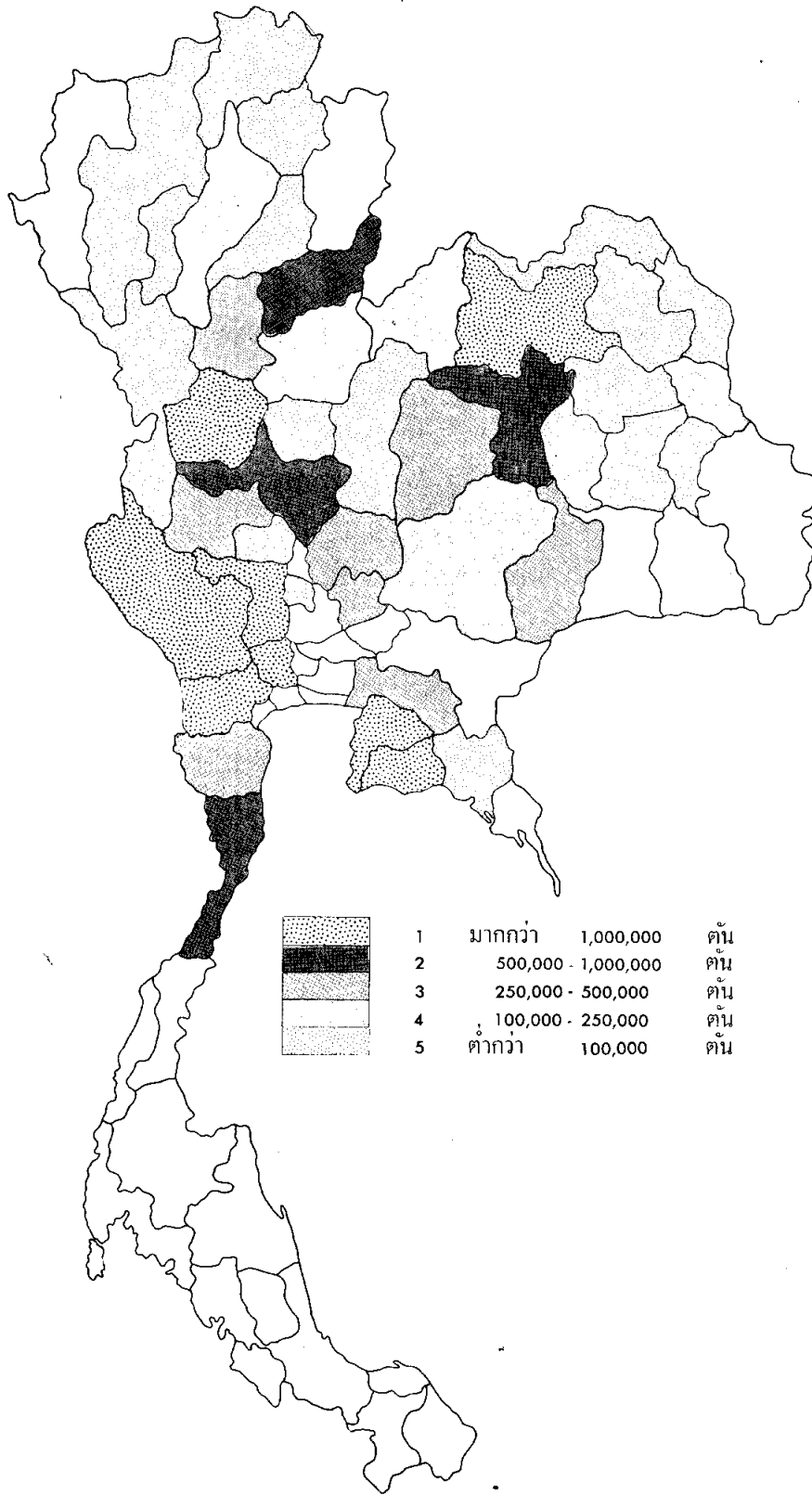
ตาราง 7.13 สถิติต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตอ้อยโรงงาน ปีเพาะปลูก 2530/31

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	5,32,091	4,052,861	7,866
เหนือ	613,231	4,635,128	7,806
กลาง	2,309,039	18,503,205	7,530
ใต้	-	-	-
รวมทั้งประเทศ	3,663,649	27,191,194	7,624

ตาราง 7.14 สถิติเกี่ยวกับการผลิตอ้อยโรงงานรายจังหวัด (เฉพาะจังหวัดที่มีเนื้อที่เพาะปลูกเกิน 2 แสนไร่) ปีเพาะปลูก 2530/31

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
1. กาญจนบุรี	791,492	5,724,673	7,368
2. สุพรรณบุรี	408,154	3,092,633	7,768
3. ชลบุรี	399,366	2,937,767	7,401
4. กำแพงเพชร	254,135	2,086,855	8,430
5. ราชบุรี	249,322	1,826,023	7,410
6. อุดรธานี	208,990	1,590,205	7,951
รวม 6 จังหวัด	2,311,459	17,258,156	
คิดเป็นร้อยละ	63.09	63.47	

รูปที่ 7.13 แผนที่แสดงผลผลิตอ้อยโรงงาน ปีเพาะปลูก 2530/31 *

ประเทศผู้ผลิตรายสำคัญ คือ อินโดนีเซียและถูกแข่งขันจากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่สามารถใช้แทนผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังได้ในการใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง เป็นต้น

ก. อ้อย อ้อยโรงงาน (sugar cane) เป็นพืชอาหารที่ให้น้ำตาลที่สำคัญของประเทศ ใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานทำน้ำตาลทราย ซึ่งใช้บริโภคทั้งภายในประเทศและส่งออกไปขายต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2530 มูลค่าสินค้าออกน้ำตาลและผลิตภัณฑ์สูงกว่า 9 พันล้านบาท โดยมีเนื้อที่ปลูกทั้งสิ้น 3.6 ล้านไร่

อ้อยเป็นพืชเมืองร้อน ที่ปลูกได้ดีในบริเวณที่มีดินอุดมตามลุ่มน้ำที่มีการระบายน้ำดี แม้อ้อยจะขึ้นได้ทั่ว ๆ ไปในประเทศไทย แต่บริเวณที่ปลูกอ้อยโรงงานมากมีอยู่บางจังหวัดเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะการปลูกอ้อยเป็นวัตถุดิบสำหรับโรงงานน้ำตาล จะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ความสะดวกในการขนส่งวัตถุดิบสู่โรงงาน และการขนส่งสินค้าจากโรงงานสู่ตลาดด้วย จากตาราง 7.13 จะเห็นได้ว่ากว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่ที่ปลูกอ้อยโรงงาน และกว่าร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด มาจาก 6 จังหวัดเท่านั้น ได้แก่ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชลบุรี กำแพงเพชร ราชบุรี และอุตรธานี แต่ละจังหวัดผลิตได้เกิน 1.5 ล้านตันขึ้นไป และมีเนื้อที่เพาะปลูกตั้งแต่ 2 แสนไร่ขึ้นไป เฉพาะกาญจนบุรีจังหวัดเดียวได้ผลผลิตอ้อยเกือบ 6 ล้านตัน นอกจาก 6 จังหวัดที่ปรากฏในตาราง 7.14 แล้ว จังหวัดปลูกอ้อยที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ นครปฐม ระยอง นครสวรรค์ และขอนแก่น ซึ่งได้ผลผลิตเกิน 1 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2530/31 โรงงานน้ำตาลจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีการปลูกอ้อยมาก

การที่อ้อยโรงงานปลูกหนาแน่นอยู่ในบริเวณไม่กี่จังหวัด ทำให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มชาวไร่อ้อยเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างเข้มแข็งกว่าชาวไร่ประเภทอื่น เช่น การต่อรองราคาอ้อยที่ส่งโรงงานให้อยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจ การจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างชาวไร่อ้อยกับโรงงานน้ำตาลมักเกิดปัญหาเสมอ เพราะต่างฝ่ายต่างเสนอข้อมูลต้นทุนให้รัฐบาลพิจารณาเพื่อเรียกร้องส่วนแบ่งผลประโยชน์ ตลอดจนแบ่งรายได้จากการจำหน่ายกากน้ำตาล ซึ่งเป็นผลผลิตพลอยได้จากการผลิตน้ำตาล

ปัญหาเกี่ยวกับการปลูกอ้อยโรงงานที่สำคัญประการหนึ่งคือ การขาดแรงงานในไร่ โดยเฉพาะในช่วงของการตัดอ้อยเพราะลำพังแรงงานในท้องถิ่นไม่พอ จำเป็นต้องจ้างคนงานมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่เป็นคนงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเหตุที่การตัดอ้อยต้องใช้กำลังมากเสี่ยงต่อการถูกใบอ้อยบาด และจะต้องทำให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ดังนั้นแรงงานจำนวนหนึ่งจึงหันไปรับจ้างอย่างอื่นที่งานเบากว่าบางปีจึงพบปัญหาขาดแคลนแรงงานมาก

ราคาน้ำตาลที่ประเทศไทยขายได้ในตลาดโลก จะแปรปรวนไปตามสถานการณ์ในประเทศที่ผลิตน้ำตาลรายใหญ่อื่น ๆ เช่น คิวบา บราซิล สหรัฐอเมริกา และประชาคมเศรษฐกิจ

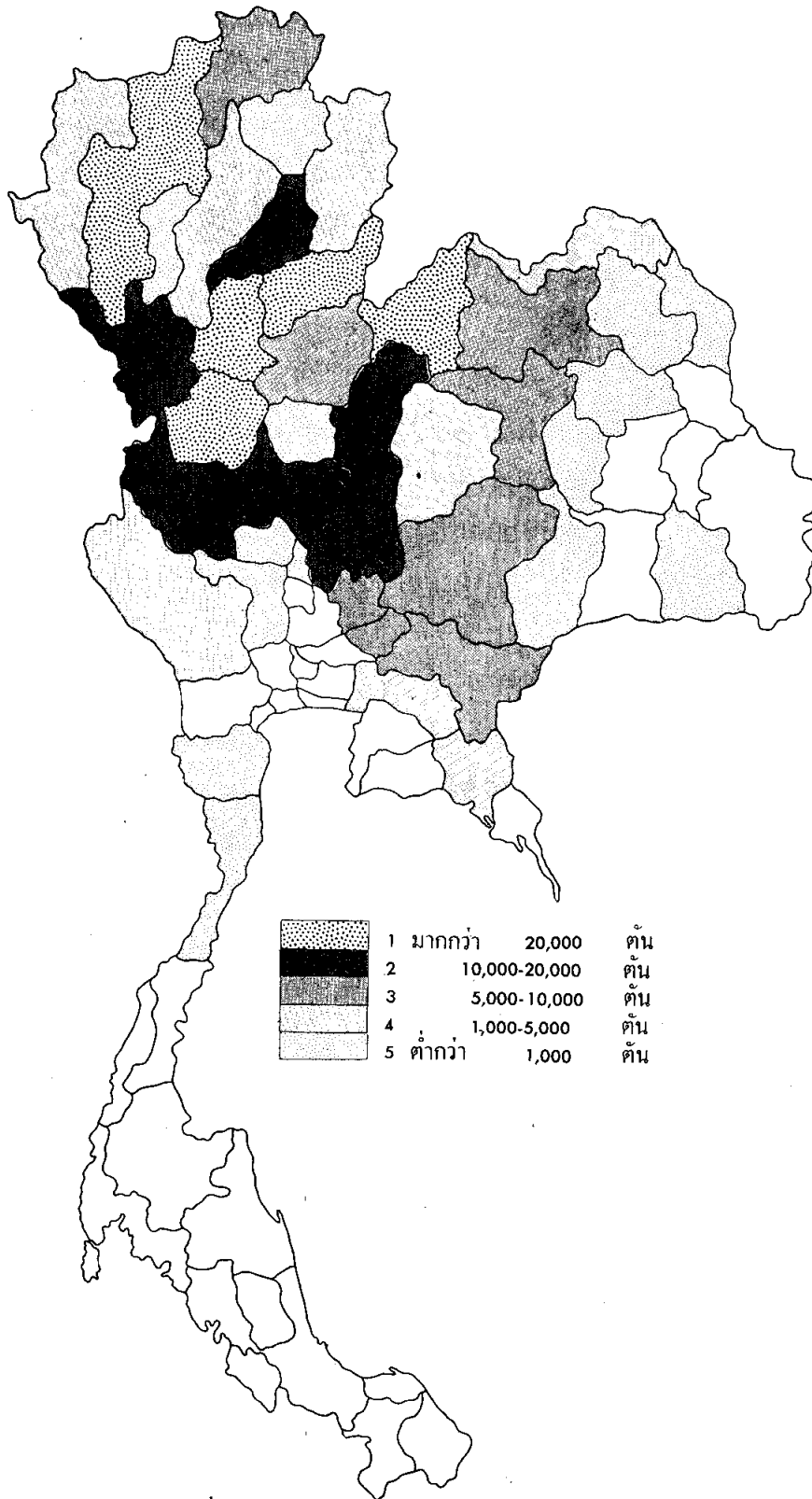
ยุโรป ปีใดที่ประเทศเหล่านี้ประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ ทำให้ผลิตรวดดับได้ต่ำกว่าเป้าหมาย จะทำให้ราคาน้ำตาลในตลาดโลกสูงขึ้น ไทยก็จะมีรายได้ดีตามไปด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าผลผลิตของทุกประเทศได้ผลดี ราคาน้ำตาลก็จะต่ำลง ชาวไร่อ้อยและเจ้าของโรงงาน น้ำตาลในประเทศอาจต้องประสบการขาดทุน ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงพยายามแก้ปัญหาโดยการ กำหนดราคาน้ำตาลทรายในประเทศไว้ในระดับที่สูงเกินราคาตลาดโลก เพื่อนำผลกำไรไปเฉลี่ยกันให้ชาวไร่อ้อยและเจ้าของโรงงานน้ำตาล หากเปรียบเทียบราคาน้ำตาลทรายในประเทศ กับราคาในตลาดโลกแล้วจะพบว่าคนไทยมักจะต้องจ่ายเงินแพงเพื่อซื้อของที่ตนผลิตได้เอง

5.3 พืชน้ำมัน

พืชให้น้ำมันที่สำคัญของไทยมี 6 ชนิด ได้แก่ ละหุ่ง ถั่วลิสง ถั่วเหลือง งา และ ปาล์มน้ำมัน พืชเหล่านี้ใช้เป็นวัตถุดิบในการกลั่นเป็นน้ำมันเพื่อบริโภคและใช้ในอุตสาหกรรม ใช้ในประเทศและส่งออกต่างประเทศด้วย ในปี พ.ศ. 2530 มีเนื้อที่เพาะปลูกทั้งสิ้นประมาณ 6.7 ล้านไร่ ได้ผลผลิต 2.6 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่ารวมกว่า 8 พันล้านบาท พืชน้ำมันที่ใช้พื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด และมีมูลค่าสูงสุดได้แก่ มะพร้าว รองลงมาคือ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ปาล์มน้ำมัน งา และละหุ่งตามลำดับ (ดูตาราง 7.15)

ก. มะพร้าว เป็นไม้ยืนต้นเมืองร้อนขึ้นได้ทั่วไปในประเทศไทย แต่ขึ้นได้ดีให้ผลดี เป็นพิเศษในบริเวณดินชายฝั่งทะเล ที่ได้รับฝนมาก ดังนั้น จึงเห็นสวนมะพร้าวในจังหวัด ชายฝั่งทะเล เช่น สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ชุมพร และสมุทรสงคราม มะพร้าว เป็นต้นไม้ที่ให้ประโยชน์มากนับตั้งแต่ดอก (จันทน์) มะพร้าวที่ให้น้ำตาล ผลอ่อนใช้บริโภคสดๆ ผลแก่ให้กะทิ เนื้อตากแห้งให้น้ำมัน กากมะพร้าวเป็นอาหารสัตว์ กามะพร้าวให้เส้นใย กะลามะพร้าวใช้ทำถ่านไม้ และทำสิ่งประดิษฐ์ นอกจากนั้น ใบ ก้าน ลำต้น ล้วนแล้วแต่นำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้น ดังนั้น จึงพบเห็นต้นมะพร้าวปลูกอยู่ในชุมชนทั่วๆ ไปตั้งแต่เหนือจรดใต้ของประเทศไทย แต่ที่ปลูกเป็นโรงงานขนาดใหญ่มีเฉพาะแถบจังหวัดชายทะเลเท่านั้น

ข. ปาล์มน้ำมัน เป็นพืชยืนต้นที่ให้น้ำมันอีกชนิดหนึ่ง ที่ชอบอากาศร้อน ฝนตกชุก ดังนั้นจึงมีปลูกมากในภาคใต้ของประเทศ โดยเฉพาะในจังหวัดกระบี่ และสตูล การปลูก ปาล์มน้ำมันเพิ่งจะเริ่มเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ หลังจากที่มาเลเซียประสบผลสำเร็จในการปลูกพืช ชนิดนี้แล้ว เกษตรกรไทยจึงได้เริ่มทำสวนปาล์มน้ำมัน และได้ขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างรวดเร็วมาก ในปี พ.ศ. 2521 มีเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมดเพียง 94,000 ไร่ โดยมีมูลค่าผลผลิต 67 ล้านบาท แต่อีก 10 ปีต่อมา ก็ในปี พ.ศ. 2530 พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันได้ขยาย เป็น 615,000 ไร่ และมีมูลค่าผลผลิตเพิ่มเป็น 1,406 ล้านบาท

รูปที่ 7.15 แผนที่แสดงผลผลิตพืชน้ำมัน ปีเพาะปลูก 2530/31

ตาราง 7.15 สถิติเกี่ยวกับพืชน้ำมัน ปี พ.ศ. 2530

ชนิดของพืชน้ำมัน	เนื้อที่เพาะปลูก (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	มูลค่าของผลผลิต ตามราคาที่เกี่ยวข้อง ขายได้ (ล้านบาท)
ละหุ่ง	263.4	28.7	153.0
ถั่วลิสง	763.0	162.0	1,129.2
ถั่วเหลือง	2,260.0	338.0	2,705.3
งา	283.2	27.3	252.8
มะพร้าว	2,545.0	1,310.5	2,715.3
ปาล์มน้ำมัน	615.0	728.3	1,405.6
รวมทั้งหมด	6,729.6	2,594.8	8,361.2

ผลปาล์มน้ำมันประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนที่ให้น้ำมัน ส่วนแรกคือส่วนนอกหรือเนื้อมาก ซึ่งให้น้ำมันปาล์ม (palm oil) อีกส่วนหนึ่งได้แก่เมล็ด ซึ่งจะให้น้ำมันเมล็ดปาล์ม (palm kernel oil) น้ำมันที่สกัดได้จะมากขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศ การบำรุงรักษาและกรรมวิธีในการสกัด ตามมาตรฐานสากลในเนื้อมากจะมีน้ำมันอยู่ร้อยละ 20 ส่วนเมล็ดจะมีน้ำมันอยู่ร้อยละ 25.50 หลังจากเก็บผลปาล์มแล้วจะต้องนำเข้าโรงสกัดโดยเร็วภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อให้ให้น้ำมันเสื่อมคุณภาพ ดังนั้น การทำสวนปาล์มน้ำมันจะต้องควบคู่ไปกับการตั้งโรงงานสกัดน้ำมันด้วย น้ำมันจากปาล์มนำไปใช้ประโยชน์หลายแห่ง เช่นเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องสำอาง เช่น ครีม สบู่ ใช้ในอุตสาหกรรมปรุงอาหาร เนยเทียม และอุตสาหกรรมเครื่องเขียนพวกดินสอสี ดินสอเทียน เป็นต้น กากจากเมล็ดปาล์มที่สกัดน้ำมันแล้วยังนำไปเป็นอาหารสัตว์ได้อีกด้วย

การผลิตและการค้าน้ำมันปาล์มประสบกับปัญหาใหญ่ 2 ประการ ประการแรกคือคุณภาพของปาล์มยังไม่ดีนัก ทำให้ได้น้ำมันน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตของประเทศมาเลเซียซึ่งปลูกมานานกว่า พื้นที่กว้างขวางกว่า มีการปรับปรุงพันธุ์จนได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ เมื่อการผลิตมีประสิทธิภาพต้นทุนการผลิตจึงต่ำกว่าของไทย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาประการที่สองคือการลักลอบนำปาล์มนอกหรือจากมาเลเซียเข้ามาตีตลาดไทย ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่เกษตรกรไทย ซึ่งรัฐบาลได้พยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่

ก. สำหรับพืชน้ำมันอื่น ๆ ได้แก่ ถั่วลิสง ถั่วเหลือง งา และละหุ่ง เป็นพืชล้มลุกที่ต้องการน้ำไม่มากนักคือต้องการมากเฉพาะช่วงเริ่มปลูกเท่านั้น ฉะนั้นพืชเหล่านี้จึงปลูกได้

ดีในพื้นที่ตอนในของที่ราบตอนกลางที่มีพื้นที่ค่อนข้างกว้าง ฝนไม่มากนัก และมีระบบ การชลประทานควบคุมน้ำ เช่น แถบจังหวัดนครสวรรค์ สุโขทัย พิษณุโลก ในจังหวัดทางภาค เหนือที่มีอากาศหนาวเย็น เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง จะปลูกถั่วเหลืองมากเป็นพิเศษ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปลูกถั่วลิสง ละหุ่ง และงา เช่นกัน การปลูกพืชตระกูลถั่ว หลังเก็บเกี่ยวแล้วไถกลบซากพืชเป็นการเพิ่มปุ๋ยไนโตรเจนลงในดินได้เป็นอย่างดี

จากสถิติสินค้าออก ปี พ.ศ. 2530 มูลค่าพืชน้ำมันและน้ำมันพืชรวมกันมีมูลค่า 645.7 ล้านบาท ในขณะที่มูลค่าที่ส่งเข้ามามีเพียง 177.6 ล้านบาท จึงนับได้ว่าพืชน้ำมันทำ รายได้ให้แก่ประเทศมากพอสมควร

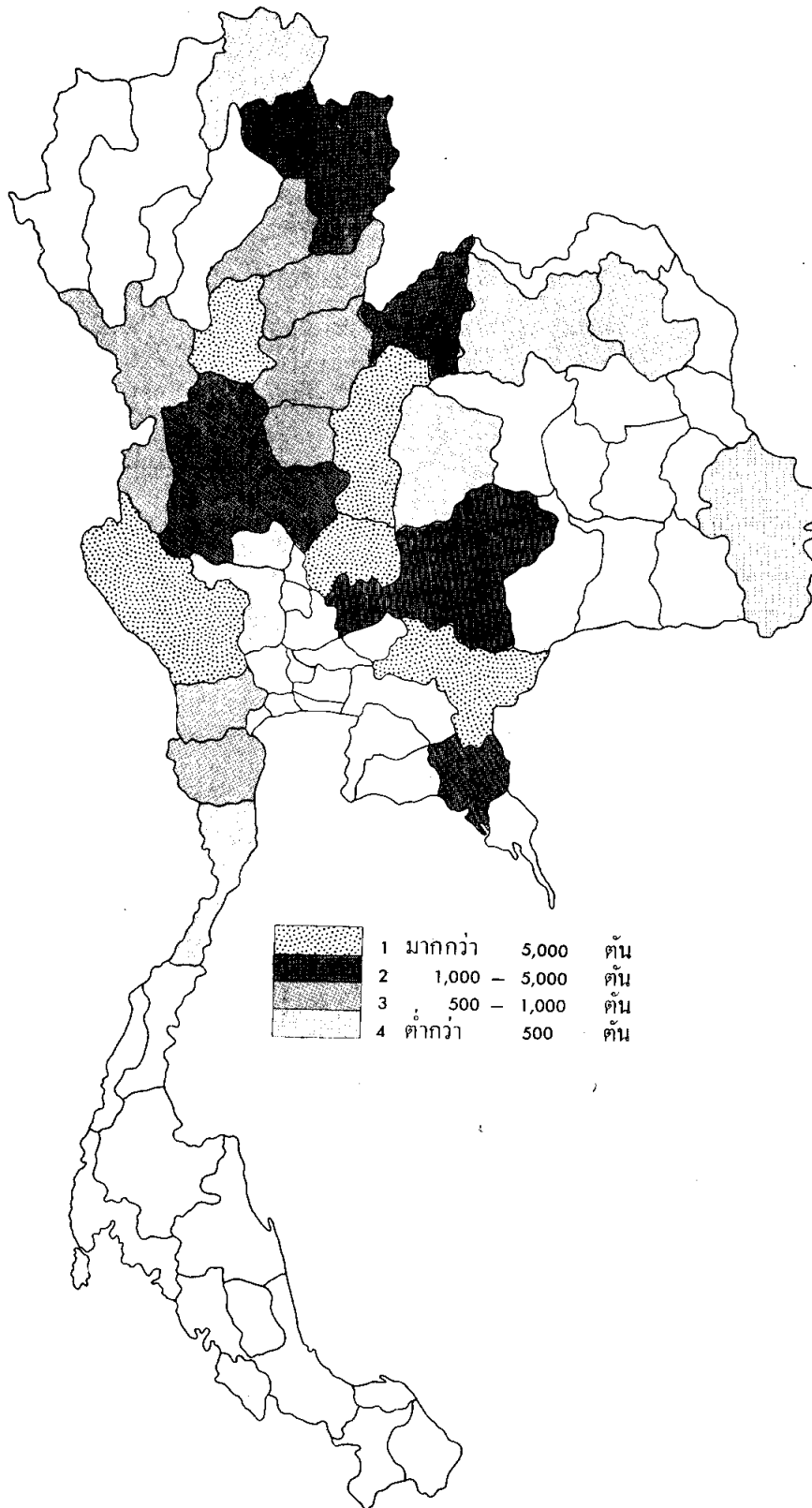
5.4 พืชเส้นใย

พืชที่นำมาใช้ผลิตเส้นใยที่สำคัญของไทยมี 3 ชนิด ได้แก่ ฝ้าย ปอแก้ว และนุ่น นอกจากพืชทั้งสามประเภทนี้แล้ว พืชที่ให้เส้นใยอื่น ๆ ได้แก่ จั้ว ปอกระเจา และป่านรามิ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 3 ประเภทแรกเท่านั้น

ก. ฝ้าย ฝ้าย (cotton) เป็นพืชเส้นใยที่สำคัญที่สุดของประเทศที่นำมาเป็นวัตถุดิบ ทำเครื่องนุ่งห่ม ฝ้ายขึ้นได้ดีในเขตอากาศร้อน โดยทั่วไปเริ่มปลูกตอนกลางฤดูฝน ระหว่าง ปลายเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคมสำหรับภาคกลางและภาคใต้ปลูกตอนต้นสิงหาคม ฝ้าย จะเจริญได้ดีในบริเวณที่เป็นดินเหนียว หรือดินเหนียวปนทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์พอควร มีการระบายน้ำดี อายุ 110-140 วัน จึงเก็บเกี่ยวได้ ช่วงที่ฝ้ายแตกสมอต้องไม่มีฝน มิฉะนั้น เส้นใยจะเสียหาย ดังนั้น ในภาคใต้ที่มีฝนตกชุกจึงไม่มีการปลูกพืชชนิดนี้

กสิกรไทยรู้จักปลูกฝ้ายมานานแล้ว โดยใช้พันธุ์พื้นเมืองซึ่งให้ผลผลิตต่ำประมาณ 30-40 กก.ต่อไร่ คุณภาพเลว ปุยฝ้ายสั้น เมื่อนำมาปั่นเป็นเส้นด้ายจะไม่เรียบ เนื้อผ้าหยาบ ต่อมาความต้องการฝ้ายมีมากขึ้น จึงมีการปลูกเพื่อการค้าโดยผสมพันธุ์ฝ้ายที่ให้ผลผลิตดี กว่าเดิม สถานที่ค้นคว้าอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย ดังนั้น พันธุ์ฝ้ายที่ค้นคว้าขึ้นใหม่จึงได้ชื่อว่า พันธุ์ สข.....ต่าง ๆ

ภูมิภาคที่มีการปลูกฝ้ายมากได้แก่ ภาคเหนือตอนล่าง เช่น จังหวัดเพชรบูรณ์ สุโขทัย น่าน ภาคเหนือตอนบนได้แก่ พะเยา ภาคกลางเช่น ลพบุรี กาญจนบุรี และปราจีนบุรี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปลูกมากในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดเลย ตาราง 7.17 เป็นสถิติการผลิตฝ้ายของ 8 จังหวัดที่มีการผลิตมากที่สุด จะเห็นได้ว่าผลิตได้เกือบร้อยละ 70 ของผลผลิตทั้งประเทศ โดยมีการผลิตมากที่สุดที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผลิตได้ราวร้อยละ 15 ของผลผลิตทั้งหมด

รูปที่ 7.16 แผนที่แสดงผลผลิตฝ้าย ปี พ.ศ. 2530/31

ตาราง 7.16 สถิติเกี่ยวกับการผลิตฝ้าย ปีเพาะปลูก 2530/31

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	41,164	7,762	195
เหนือ	227,689	38,769	179
กลาง	143,414	27,790	198
ใต้	—	—	—
รวมทั้งประเทศ	450,847	74,321	187

ตาราง 7.17 สถิติเกี่ยวกับการผลิตฝ้ายรายจังหวัด (เฉพาะจังหวัดที่มีเนื้อที่ปลูกเกิน 15,000 ไร่) ปีเพาะปลูก 2530/31

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
1. เพชรบูรณ์	59,752	11,054	194
2. สุโขทัย	59,477	9,695	168
3. กาญจนบุรี	40,478	6,800	168
4. ลพบุรี	32,422	6,906	222
5. น่าน	31,838	3,948	146
6. ปราจีนบุรี	28,159	6,082	218
7. นครราชสีมา	17,556	3,511	211
8. พะเยา	16,855	2,376	145
รวม 8 จังหวัด	286,540	50,372	
คิดเป็นร้อยละ	63.56	67.78	

แม้รัฐบาลจะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้ใช้ฝ้ายพันธุ์ใหม่ๆ รู้จักใช้ยาฆ่าแมลง และปุ๋ยบำรุงดินก็ตาม แต่ประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตฝ้ายได้เพียงพอกับความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอได้ ในแต่ละปีหลังการผลิตมีประมาณ 3 หมื่นตัน ในขณะที่ความ

ต้องการใช้ภายในประเทศมีประมาณ 1 แสนตัน ดังนั้น จึงต้องสั่งซื้อวัตถุดิบเข้ามาจากต่างประเทศปีละประมาณ 7 หมื่นตัน ซึ่งนับเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท

มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้กสิกรไม่นิยมทำไร้ฝ้าย เช่น ปัญหาการระบาดของศัตรูฝ้ายซึ่งมีมากมายหลายชนิด และมีตั้งแต่เริ่มปลูกไปจนถึงช่วงฝ้ายออกสมอ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและต้องใช้การดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดและมากกว่าการปลูกพืชไร่ชนิดอื่น กสิกรจึงไม่นิยมปลูกฝ้ายและหันไปปลูกพืชไร่อื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ตัวอย่างเช่น จังหวัดเลยในปีเพาะปลูก 2527/28 มีเนื้อที่ปลูกฝ้ายถึง 37,587 ไร่ แต่ในปี 2530/31 เนื้อที่ลดลงกว่าครึ่งหนึ่งเหลือเพียง 14,444 ไร่เท่านั้น นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างรวดเร็วภายในระยะเวลาเพียง 3 ปี

สำหรับการปรับปรุงพันธุ์ฝ้ายก็ยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ในปัจจุบันผลผลิตของไทยได้ประมาณ 190 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยของโลกได้สูงถึง 222 กิโลกรัมต่อไร่ การที่ผลผลิตต่ำส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากพันธุ์ที่ยังไม่เหมาะสม ลักษณะพันธุ์ฝ้ายที่เป็นที่ต้องการ ก็คือจะต้องมีลักษณะต้นทรงพุ่มที่โปร่ง ง่ายต่อการพ่นยากสับรอนดอกสมอขึ้นนอกแคว เพื่อให้ที่หลบซ่อนของแมลงมีน้อยและไม่มีต่อมน้ำหวานใต้ใบ เพื่อป้องกันมิให้แมลงมาดูดน้ำเลี้ยงจากใบได้

นอกจากนั้น ยังมีปัญหาด้านการค้าที่เข้ามามีบทบาทต่อฝ้าย เช่น การกำหนดราคารวม ๆ โดยไม่แบ่งเกรดฝ้าย แต่ลดกันไป ทำให้ผู้ผลิตฝ้ายคุณภาพดีไม่มีกำลังใจในการปรับปรุงหรือรักษาคุณภาพที่ดีไว้ ปัญหาการประกันราคาฝ้ายที่ไม่อาจบังคับใช้ได้ทั่วถึงอย่างจริงจัง ตลอดจนปัญหาพ่อค้าคนกลางที่มีหลายระดับ มีผลให้ราคาฝ้ายสูงกว่าฝ้ายที่สั่งเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้น โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอจึงนิยมซื้อฝ้ายจากต่างประเทศมาเป็นวัตถุดิบมากกว่าใช้ฝ้ายภายในประเทศ

ข. ปอแก้ว ปอแก้ว (kenaf) และปอกระเจา (ute) เป็นพืชให้เส้นใยที่นำมาเป็นวัตถุดิบในการทอกระสอบ เมื่อประมาณ 15-20 ปี เคยมีความสำคัญทางเศรษฐกิจไม่แพ้มันสำปะหลัง หรือข้าวโพด แต่ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีการบรรจุภัณฑ์เปลี่ยนจากกระสอบมาเป็นถุงพลาสติก และตู้บรรจุสินค้า (containers) ทำให้ความต้องการปอในตลาดลดลง โรงงานทอกระสอบหลายแห่งต้องปิดตัวลง มูลค่าของผลผลิตปอแก้วลดลงจากประมาณ 1,200 ล้านบาทในปี 2522 เหลือ 710 ล้านบาทในปี 2531

ปอแก้ว ต่างจากปอกระเจา เพราะปอแก้วเป็นพืชทนแล้งได้ดีกว่า สามารถปลูกไกลแหล่งน้ำได้ จึงนิยมปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดชัยภูมิ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ อุดรธานี นครราชสีมา และสุรินทร์ ในภาคกลางมีปลูกมากที่จังหวัดปราจีนบุรี อย่างไรก็ตาม เมื่อตัดปอแล้วจำเป็นต้องมีแหล่งน้ำสำหรับแช่ฟอกให้ปอขาว จึงจะได้ราคา

ดี ส่วนปอกระเจาเป็นพืชที่ชอบขึ้นบริเวณที่ลุ่มมีน้ำขัง ดังนั้นจึงปลูกแถบที่ราบภาคกลาง เช่น อยุธา นครสวรรค์ ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับย่านปลูกข้าว ในปัจจุบันมีการปลูกปอกระเจาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบ้าง แต่ไม่มากนัก

ตาราง 7.18 สถิติเกี่ยวกับการผลิตปอแก้ว ปีเพาะปลูก 2530/31

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	960,787	147,720	170
เหนือ	-	-	-
กลาง	44,668	10,408	249
ใต้	-	-	-
รวมทั้งประเทศ	1,005,455	158,128	173

ตาราง 7.19 สถิติเกี่ยวกับการผลิตปอแก้วรายจังหวัด (เฉพาะจังหวัดที่มีเนื้อที่ปลูกเกิน 50,000 ไร่) ปีเพาะปลูก 2530/31

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
1. ชัยภูมิ	147,984	22,799	187
2. อุบลราชธานี	123,333	18,623	161
3. ศรีสะเกษ	108,959	17,651	176
4. อุตรธานี	98,471	13,070	149
5. นครราชสีมา	83,398	13,010	161
6. ขอนแก่น	73,635	11,634	168
7. สุรินทร์	56,728	9,530	176
รวม 7 จังหวัด	692,508	106,317	
คิดเป็นร้อยละ	68.88	67.23	

ปอถูกขนานนามว่าเป็นเส้นเลือดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กว่าร้อยละ 90 ของปอที่ปลูกเป็นปอแก้ว ทั้ง ๆ ที่ความจริงปอแก้วราคาต่ำกว่าปอกระเจา คุณภาพต่ำกว่า เส้นใยหยาบ เมื่อนำมาทอกระสอบก็ได้คุณภาพไม่ดี แต่เกษตรกรก็ยังนิยมปลูกปอแก้วมากกว่า เพราะเวลาขายพ่อค้ารับซื้อแบบกะละไมให้ราคาตามคุณภาพ ปอแก้วพันธุ์คิวบา เป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกมากพอ ๆ กับพันธุ์พื้นเมืองซึ่งปลูกมานานแล้ว โดยปกติชาวไร่จะปลูกทั้งสองพันธุ์ เพราะเวลาเก็บเกี่ยวไม่พร้อมกัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความต้องการปอในตลาดเพื่อเป็นวัตถุดิบทอกระสอบ น้อยลง มีผลทำให้พื้นที่เพาะปลูกลดลงด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีบริษัท Phoenix Pulp and Paper ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น รับซื้อปอเพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบผลิตเยื่อกระดาษ รับซื้อเมล็ดปอไว้จำหน่ายต่อให้เกษตรกรส่วนใหญ่ อีกส่วนหนึ่งนำไปผลิตน้ำมัน ซึ่งนับว่าเป็นการกระตุ้นการปลูกปอให้เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การขาดแคลนแหล่งน้ำเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการผลิตเส้นใยจากปอให้มีคุณภาพดี จำเป็นที่จะต้องจัดหาแหล่งน้ำให้เพิ่มมากขึ้นกว่าที่มีอยู่

ก. นุ่น นุ่น (kapok) เป็นไม้ยืนต้นที่ให้เส้นใยที่คนไทยแทบทุกครัวเรือนคุ้นเคยกันดี ในหมู่บ้านชนบทจะมีต้นนุ่นและต้นจิ้งจ้นอยู่กับไม้ยืนต้นอื่น ๆ พอถึงหน้าแล้งฝักแก่ชาวบ้านก็จะนำมาแกะปุยนุ่น ปุยจิ้ง ปั้นแยกเมล็ด นำปุยมาทำที่นอน หมอน ผ้าอ้อม นอกจากนี้ยังใช้ปุยนุ่นในอุตสาหกรรมของเด็กเล่น เครื่องชูชีพ และอื่น ๆ ที่ต้องการความอ่อนนุ่มสำหรับเมล็ดนุ่นสามารถนำไปสกัดเป็นน้ำมันได้เช่นเดียวกับเมล็ดฝ้าย เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมทำสบู่และอื่น ๆ เนื้อที่ปลูกนุ่นของประเทศโดยเฉลี่ยในช่วงปีเพาะปลูก 2521/22 ถึง 2530/31 มีประมาณปีละ 350,000 ไร่ ซึ่งได้ผลิตผลประมาณ 4 หมื่นตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 250-300 ล้านบาทต่อปี นุ่นเป็นที่ต้องการของตลาดในเขตละติจูดกลางที่ปลูกต้นนุ่นไม่ได้ เช่น สหรัฐอเมริการับซื้อประมาณครึ่งหนึ่งของปริมาณส่งออกทั้งหมด

5.5 พืชอื่น ๆ

พืชที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด อาจแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ พืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ยาสูบ ชา กาแฟ และโกโก้ อีกกลุ่มเป็นผักและผลไม้

ก. ยางพารา ยางพารา (para rubber) เป็นไม้ยืนต้นที่มีถิ่นกำเนิดในบริเวณที่มีอากาศร้อนและชุ่มชื้น อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 25°ซ. และมีปริมาณฝนชุกเฉลี่ย 1,750 มิลลิเมตร ต่อปี ปลูกได้ในพื้นที่ลาดชันเล็กน้อย น้ำไม่แห้ง และมีดินหนาอุดมสมบูรณ์ เดิมยางพาราเกิดตามธรรมชาติแถบลุ่มน้ำแอมะซอนในอเมริกาใต้ ต่อมา มีผู้นำมาปลูกในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และภาคใต้ของประเทศไทย ต้นยางพาราจะให้น้ำยางซึ่งนำไปแปรสภาพเป็นน้ำยางข้น ยาง

ตาราง 7.20 พื้นที่ปลูกยางพาราในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2529

จังหวัด	พื้นที่ (ไร่)	จังหวัด	พื้นที่ (ไร่)
ภาคใต้		ภาคตะวันออก	
ประจวบคีรีขันธ์	3,397	ฉะเชิงเทรา	4,532
ชุมพร	145,739	ชลบุรี	27,501
ระนอง	26,599	ระยอง	397,816
สุราษฎร์ธานี	1,117,510	จันทบุรี	396,918
พังงา	553,415	ตราด	253,361
ภูเก็ต	106,559		
กระบี่	645,357	รวมภาคตะวันออก	1,080,128
นครศรีธรรมราช	1,467,727		
สตูล	254,779		
ตรัง	963,425		
พัทลุง	522,066		
สงขลา	1,623,704		
ปัตตานี	354,450		
ยะลา	934,308		
นราธิวาส	935,591		
รวมภาคใต้	9,654,626		

ที่มา: วารสารยางพารา, ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 ธันวาคม 2530, หน้า 116-117.

แท่ง ยางแผ่น ยางก้อน และเศษยาง ต่อจากนั้นจึงนำผลิตภัณฑ์ข้างดังกล่าวไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ผลิตภัณฑ์หลายประเภท ได้แก่ ยางสำหรับยานยนต์ สายพานยาง ชิ้นอะไหล่ยาง ใช้กับยานยนต์ ยางรัดของ ยางรองพรม รองเท้ายาง และพื้นรองเท้ายาง ลูกโป่งยาง ถูมมือยาง ถูอนามัย เส้นยางยืดและแถบยางยืด และลูกบอลยาง เป็นต้น นอกจากนั้นไม้ยางพารายังนำไปทำเครื่องเรือน วัสดุก่อสร้าง ตลอดจนทำสิ่งไม้อีกด้วย

ประเทศไทยมีการผลิตยางธรรมชาติมากเป็นอันดับสามของโลกรองจากมาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยมีปริมาณการผลิตปีละกว่า 6 แสนตัน และมีสัดส่วนการส่งออกจำหน่าย

ไปยังต่างประเทศในรูปของยางพาราดิบ ประมาณ 90-93 เปอร์เซ็นต์ นำมาใช้เป็นวัตถุดิบ ในอุตสาหกรรมยางสำเร็จรูปเพียง 7-8 เปอร์เซ็นต์ (40,000-50,000 ตัน) เท่านั้น ในปี พ.ศ. 2530 มูลค่าสินค้ายางและผลิตภัณฑ์ยางที่ไทยส่งออกสูงถึง 23,328 ล้านบาท ในขณะที่มูลค่า สินค้าเข้าประเภทเดียวกันมีเพียง 1,750 ล้านบาท จึงนับว่ายางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ มากชนิดหนึ่งของประเทศไทย

สมยศ สันธะหัต และคณะ (2530) ได้สำรวจพื้นที่ปลูกยางพาราของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากดาวเทียมแลนดแซท พบว่ามีการปลูกยางพาราในจังหวัดภาคใต้และภาค ตะวันออก รวมทั้งสิ้น 10.6 ล้านไร่ อยู่ในภาคใต้ 9.6 ล้านไร่ อีก 1 ล้านไร่อยู่ในภาคตะวันออก พื้นที่ปลูกยางในจังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี มีเกิน 1 ล้านไร่ (ดูตาราง 7.20) พื้นที่ประมาณร้อยละ 22 มีดินยางอ่อนคือ มีอายุน้อยกว่า 5 ปี ที่เหลือเป็นยางหนุ่ม หรือยางที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปี ถึงก่อนโค่นรวมทั้งยางพื้นเมือง ในขณะนี้มีความพยายามที่จะขยาย เนื้อที่ปลูกยางพาราไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยปลูกทดแทนพืชไร่ ซึ่งมีความผันแปรของราคาสูงมาก และปลูกในพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกทำลาย จากผลการทดลอง พบว่าต้นยางสามารถให้ผลผลิตหลังจากปลูกประมาณ 7-8 ปี และผลผลิตที่ได้สูงเกือบเท่า การปลูกในแหล่งเดิมทางภาคใต้ ถ้าปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสม

ปัจจุบันประสิทธิภาพการผลิตน้ำยางของไทยยังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะยังมียางพันธุ์ พื้นเมืองและยางที่มีอายุมากอยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง ดังนั้น รัฐบาลจึงมีโครงการปลูก ทดแทนยางพันธุ์เก่าด้วยยางพันธุ์ใหม่ทั้งที่เป็นพันธุ์ที่ปรับปรุงภายในประเทศ และที่นำมาจาก ต่างประเทศ เช่น นำมาจากสถาบันวิจัยยางของมาเลเซีย (Rubber Research Institute of Malaysia หรือ RRIM) พันธุ์ยางที่กรมวิชาการเกษตรแนะนำ มีอาทิ พันธุ์ GT 1 PR 255 PR 261 และ RRIM 600 เป็นต้น ในปัจจุบันยังคงมียางพันธุ์พื้นเมืองอยู่ประมาณ 4 ล้านไร่ และมียาง พันธุ์ส่งเสริมประมาณ 6 ล้านไร่ การเปลี่ยนยางพันธุ์เก่ามาเป็นพันธุ์ใหม่ทำได้ค่อนข้างช้า ทั่ว ๆ ที่เริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นเพราะสวนยางในประเทศไทยส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก หากตัดต้นเก่าปลูกต้นใหม่ชาวสวนยางจะขาดรายได้ เนื่องจากต้องใช้เวลาประมาณ 5 ปี กว่าที่จะกรีดยางได้ ในช่วงที่รอชาวสวนจำเป็นต้องมีรายได้จากที่อื่น ซึ่งทำได้ยากในกรณีสวน ขนาดเล็ก แต่ถ้าเป็นสวนขนาดใหญ่สามารถแบ่งแปลงเปลี่ยนปลูกพันธุ์ใหม่ทดแทนในขณะ ที่มีรายได้จากยางเก่าด้วย

แม้จะมีการนำยางสังเคราะห์มาใช้เป็นวัตถุดิบผลิตสินค้าหลายชนิดแทนยาง ธรรมชาติก็ตาม แต่ผลิตภัณฑ์หลายชนิดยังคงใช้ยางธรรมชาติอยู่ เพราะยางธรรมชาติมี คุณภาพที่ดีที่สุดในด้านความคงทนต่อการฉีกขาดมีการคืนตัวที่ดีกว่า และมีความคงทน

ต่อการเกิดรอยร้าวที่ดี เมื่อเทียบกับยางสังเคราะห์ บางครั้งมีการผสมยางธรรมชาติและยางสังเคราะห์ในการผลิตสินค้าบางประเภทเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพดีที่สุด การขยายตัวของเศรษฐกิจโลก ทำให้ความต้องการยางธรรมชาติเพิ่มขึ้นด้วย ในขณะเดียวกันความตื่นกลัวการระบาดของโรควิกฤมิกุ่มกันบกพร่อง หรือเอเดส ทำให้ผลิตภัณฑ์ถุงมือทางการแพทย์และถุงยางอนามัยเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย

ข. ยาสูบ ยาสูบเป็นพืชที่ปลูกได้ดีในบริเวณที่มีอากาศค่อนข้างหนาว เช่น ในจังหวัดทางภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา ลำปาง แพร่ น่าน เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นครพนม และหนองคาย นอกนั้นมีปลูกบ้างเล็กน้อยทั่วไป เว้นในภาคใต้ การปลูกใบยาสูบนิยมปลูกปลายฤดูฝนประมาณเดือนสิงหาคม กันยายน และตุลาคม โดยจะปลูกต้นกล้าก่อนราว 45 วัน แล้วนำไปลงปลูกในแปลงอีกราว 60 วัน ก็จะเก็บเกี่ยวใบยาได้ โดยใช้เวลาเก็บเกี่ยว 5-8 ครั้ง ต่อต้นยาสูบ 1 ต้น เก็บเกี่ยวแล้วเสร็จทั้งหมดกินเวลานานถึง 3½ เดือน การปลูกยาสูบมีปัญหาด้านดินฟ้าอากาศ ถ้าอากาศหนาวจัดเกินไปต้นยาจะไม่เติบโตเท่าที่ควร และถ้าฝนตกมากเกินไปใบยาจะเน่าและต้นอาจตายได้

ในปี พ.ศ. 2530 เกษตรกรขายใบยาสูบได้คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 1 พันล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นพันธุ์เวอร์จิเนียประมาณ 430 ล้านบาท พันธุ์เบอร์เลย์ 404 ล้านบาท ที่เหลือเป็นยาสูบพันธุ์เตอร์กิช ส่วนมูลค่าการส่งออกสูงถึง 1,288 ล้านบาท ในขณะที่สั่งเข้าเพียง 547 ล้านบาท จึงนับว่ายาสูบเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยไม่น้อย ทำให้เกิดอาชีพแก่ชาวไร่ยาสูบเอง โรงบ่มใบยา ตลอดจนอุตสาหกรรมยาสูบ

ตลาดรับซื้อใบยาสูบนอกจากจะเป็นตลาดภายในประเทศ ซึ่งมีโรงงานยาสูบกระทรวงการคลังเป็นผู้ผูกขาดในการผลิตบุหรี่แล้ว ยังส่งไปขายต่างประเทศด้วย อาทิ จีน สหรัฐอเมริกา เยอรมนี เบลเยียม อังกฤษ ญี่ปุ่น สวิตเซอร์แลนด์ และอียิปต์ ในปัจจุบันมีการปรับปรุงคัดเลือกพันธุ์ยาสูบ ปรับปรุงกระบวนการบ่มอบใบยา จึงทำให้ยาสูบของไทยเป็นที่ต้องการของตลาด

ค. ผักและผลไม้ ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตผักผลไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ทั้งที่เป็นพืชล้มลุกและไม้ยืนต้นล้วนให้ดอกออกผลหมุนเวียนกันไปตามฤดูกาลไม่มีขาดแคลน ผลไม้ไทยไม่ว่าจะเป็น ส้ม สับปะรด เงาะ ทูเรียน ลำไย กล้วย ฝรั่ง ขนุน น้อยหน่า องุ่น มังคุด แตงโม มะม่วง มะพร้าว มะละกอ ล้วนแล้วแต่มีความหลากหลายในสี สัน รสชาติ และคุณประโยชน์ด้านโภชนาการ เป็นที่ต้องการทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ผักต่าง ๆ ที่ซื้อขายเป็นประจำวัน เช่น ผักบุ้งจีน

ผักคะน้า กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก ผักกาดต่าง ๆ ถั่วต่าง ๆ มะเขือต่าง ๆ พริก หอม กระเทียม ทำให้เกิดอาชีพแก่เกษตรกรจำนวนมากไม่น้อย และนำไปสู่งานอาชีพต่อเนื่องกว่าจะถึงมือผู้บริโภค จากสถิติมูลค่าผลิตผลตามราคาที่เกษตรกรขายได้ในปี พ.ศ. 2530 พืชผักมีมูลค่าสูงถึง 11,485 ล้านบาท ผลไม้มีมูลค่า 17,555 ล้านบาท ส่วนมูลค่าของพริกใหญ่ หัวหอม และกระเทียมรวมกันสูงประมาณ 4,700 ล้านบาทในสมัยก่อนที่เทคโนโลยีการคมนาคมขนส่ง และการถนอมอาหารจะก้าวหน้าเช่นในปัจจุบัน สินค้าผักและผลไม้มักซื้อขายกันเฉพาะภายในท้องถิ่น หรือในระยะทางที่ไม่ไกลนักเนื่องจากเน่าเสียง่าย แต่ปัจจุบันมีการใช้รถบรรทุกที่มีประสิทธิภาพ เครื่องบิน และตู้เย็น ตลอดทั้งมีวิธีบรรจุหีบห่อที่ดี ทำให้สามารถขนส่งสินค้าไปได้ไกลขึ้น ตลาดขยายจากท้องถิ่นเป็นตลาดในประเทศและต่างประเทศในที่สุด ดังจะเห็นได้จากมูลค่าสินค้าออกประเภทพืชสวนผักและผลิตภัณฑ์ในปี พ.ศ. 2530 สูงถึง 2,320.1 ล้านบาท ในขณะที่มูลค่าผลไม้และผลิตภัณฑ์สูงถึง 6,281 ล้านบาท ประเทศที่รับซื้อสินค้าประเภทนี้มักเป็นประเทศเพื่อนบ้านเช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น

นอกจากจะส่งในลักษณะสินค้าสดแล้ว ยังส่งออกในรูปของสินค้าอบแห้ง แช่แข็ง แช่แข็ง หรือ บรรจุกระป๋อง เช่น สับปะรดกระป๋อง ลำไยแห้ง น้ำผลไม้ต่าง ๆ เห็ดแห้ง หน่อไม้อัดปับ พริกแห้ง เป็นต้น ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้าสำหรับสินค้าผักผลไม้และผลิตภัณฑ์มาก เพราะในขณะที่ส่งออกมีมูลค่ารวมกันเกือบ 10,000 ล้านบาท แต่ส่งเข้าเพียง 500 ล้านบาทเท่านั้น

6. สรุป

เกษตรกรรม หมายถึง การใช้ที่ดินเพาะปลูกพืชต่าง ๆ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ การประมง และการป่าไม้ การที่ประเทศไทยมีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากเพราะมีปัจจัยทางกายภาพเอื้ออำนวยได้แก่ ท่าเลที่ตั้งของประเทศอยู่ในเขตละติจูดต่ำอากาศมีอุณหภูมิสูง มีฝนตกเนื่องจากอยู่ในเขตลมมรสุม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบประกอบด้วยดินตะกอนที่น้ำพัดพา

พืชเพาะปลูกสำคัญ จำแนกได้ เช่น 5 กลุ่มคือ ข้าว พืชอาหาร (ข้าวโพด มันสำปะหลัง) พืชน้ำมัน (มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน) พืชเส้นใย (ฝ้าย ปอ) และพืชอื่น ๆ (ยางพารา กาแฟ)

มูลค่าสินค้าขาออก เกษตรกรรมยังคงทำรายได้มาสู่ประเทศมากอยู่ในบรรดาสินค้าเกษตรพหุที่สำคัญ ข้าวและผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง ยังคงทำอยู่

คำถาม

1. ลักษณะภูมิประเทศแบบใด ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม
(1) ที่ราบ (2) เขตละติจูดต่ำ
(3) เขตลมมรสุม (4) ดินตะกอนที่น้ำพัดพามา
2. อะไรคือ สินค้าเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดของประเทศ
(1) น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ (2) ยางและผลิตภัณฑ์
(3) ผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ (4) ข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว
3. ผลผลิตในข้อใดที่ควรส่งเสริมในเขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 19
(นราธิวาส ปัตตานี ยะลา)
(1) มันสำปะหลัง อ้อย ประมงทะเล
(2) ยาง มะพร้าว ไม้ผล กาแฟ
(3) ยาสูบ ถั่วเหลือง โค กระบือ
(4) ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ยาสูบ ฝ้าย
4. พืชน้ำมันอะไรใช้พื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดในประเทศ
(1) มะพร้าว (2) ถั่วลิสง
(3) ถั่วเหลือง (4) ปาล์มน้ำมัน

1. (1)
เกษตร

2. (4)

3. (2)

4. (1)